

Zkušenosti ze španělské války

(Zkušenosti z historie.)

Jestliže se povstání nepodaří rychle potlačit, bývá z toho obyčejně velmi vleklá válka občanská, jsou-li obě strany ponechány sobě. Vzpomeňme jen občanskou válku v Anglii za Cromwella, občanskou válku za francouzské revoluce, občanské války v Itálii, rakousko-maďarskou válku roku 1848, občanskou válku v Severní Americe 1861—65, konečně občanskou válku v Rusku 1917—23. Nejrychleji se občanské války skončují zásahem třetí moci, jako Ruska za války rakousko-maďarské, nebo Rakouska za válek v Itálii v první půli 19. století.

Historie učí, že v občanských válkách pravice, která má na své straně obyčejně většinu vojenských odborníků a válečný aparát, s počátku má armádu velmi hodnotnou, pohyblivou, vyznačující se operační aktivitou. To bylo vidět na příkladě armády jižních států amerických, jejíž znamenitý velitel generál Lee nakonec prohlásil, že se „uvítězí“. Proti této kvalitní armádě, která však obyčejně bývala nesnadno doplňována, poněvadž kádry a zálohy pravidelně bývají a pravice hubenější než masy levice, jejíž armády rostly rychleji, ale těžkopádně operovaly, stále se bránily, a trpěly následkem své neorganizovanosti a chaotického velení veliké ztráty. Armády levice bývají špatně zásobovány, někdy přímo bezhlavě vedeny, ale na konec po dlouhém zápolení se postupně organizují, dostanou zkušené velitele a pak svou masou rozdrť lépe vedenou, ale menší armádu pravice.

V Rusku generál Denikin se dostal až pod Moskvu, v Americe generál Lee byl několikrát pod Washingtonem. Ale nakonec se šedá armáda davů ukázala odolnější. Z historie víme, že v žádné občanské válce nedošlo k nějakým velikým strategickým objevům nebo k zvláště důmyslným operačním manévřům. Zato vojácký rozum, nezátížený drilllem, dovedl v takových válkách najít pro určitou zbraň vyhovující taktiku. Tak ve válce Severu proti Jihu 1861—65 jezdeckto nebylo pravidelně vyzbrojováno šavlí a zřídka útočilo v sedle. Představovalo pěchotu na koních, které sloužily za prostředek dopravní, nebojový. O pěchotě na koních začalo se odborně uvažovat až na rozhraní století 19. a 20. po zkušenostech z války burské. Podobně bylo s pěchotou. V občanské válce americké neútočila pěchota v šicích, nýbrž v hloučkách, střídajíc palbu v leže s pohybem, jak jsme viděli za války světové. Tento způsob útoku se pokládal za nepořádek, za projev nekázně a špatného výcviku na rychlo sehnaných zástupů. Odborníci v tom neviděli žádnou taktickou výhodu. A tak i po zkušenostech války s Rakouskem 1866 pruská pěchota útočila r. 1870 u S. Privattu v šicích a nechávala se bezhlavě kosit dalekou palbou francouzských pušek.

Z historie víme, že výzbroj v občanských válkách bývá velmi pestrá, nejednotná. Na každé straně najdeme vedle nejmodernějších zbraní nejhorší šmejdy a pravé starožitnosti. Obě strany kupují, co se koupit

dá a ten, kdo prodává, nezbavuje se nejlepšího. Ale kámen úrazu je v tom, že i nejlepší zbraň, pro kterou se nenašla správná taktika a která se nedostala do dobře vycvičených rukou, obyčejně selže. To bylo na příklad s francouzskými mitrailleusami r. 1870. Francouzské velení je dalo tajně vyrobit, a aby byly pro nepřítele nečekaným překvapením, tedy je uložilo do skladů a vojáky s nimi nenaučilo cvičit. Následek toho byl, že tato zbraň byla ve válce s Pruskem zcela nevyužita, selhala. Proto když se po třiceti letech začalo uvažovat o zavedení kulometů do evropských armád, odborníci poukazovali na špatné zkušenosti s francouzskými mitrailleusami r. 1870.

Pomalá válka.

Co nejvíce překvapuje ve španělské válce, je pohled na mapu, kde jsou vyznačeny fronty. Po více než devítiměsíčním válčení není tu vlastně žádných radikálních změn, hlavně pak od třetího měsíce války. Až do března, pokud šlo o územní zisky, sklízeli je povstalci, ale v rozměrech celkem nepatrných. Kdyby takto pokračovali, tedy by potřebovali k obsazení území vládního asi deset let. Teprve od března, to je v osmém měsíci války, pozorujeme operační aktivitu na straně vládní, která se jeví zatím v odvetných akcích a sklízí úspěch. Jde o operace proti „ofensivním pytlům“ nepřítele u Guadalajary a nad Cordobou. V obou případech se vládním jednotkám podařilo získat většinu ztraceného území zpět, ale přesto ne všechno.

Žijeme v době, které vládne motor. Čekalo se, že tento dá operacím mnohem větší spád, než jsme byli svědky ve válce světové na počátku. Je pravda, že španělská armáda před občanskou válkou neměla motorů mnoho, ale za války obě strany dostaly vlastně motorů dost v poměru k jejím silám. Představíme-li si, že ani ta ani ona strana nemá více než čtvrt milionu vojáků ve frontách a při tom již každá spotřebovala na tisíc letadel, je to tedy „motorisace“ značná. To však nepomohlo, aby se válka ve Španělsku neproměnila v pravém slova smyslu ve válku posiční, zdaleka není celistvých front „od moře k moři“.

Operování generála Franca neprozradilo prozatím ani žádný důmysl, ani zvláštní talent. Všechny operace, které dosud podnikl, trpěly jedním společným nedostatkem: cíl překonával prostředky, to je, s málo penězi se chtělo dělat mnoho muziky. Také na straně vládní se neobjevil žádný veliký manévr, ale jedno se jejímu velení musí nechat: pouští se jen do toho, na co stačí a v kritických chvílích zachovává rozvahu. Celkem se také zdá, že zpravodajství vládní pracuje spolehlivěji a strážlivěji než zpravodajství povstalecké.

Jak byli poraženi Italové.

Jen jednou jsme byli svědky operace, vedené podle nové teorie, podporované nejmodernějšími útočnými prostředky. Myslím ofensivu italského sboru od Siguenzy na Madrid přes Guadalajararu, zahájenou po-

čátkem března. Zde mnoho zavinyly, jak se zdá, dvě věci: předně nedostatečná podpora ostatních spolupracovníků, to je Němců a Španělů, kteří na jiných úsecích madridské fronty měli důkladně upoutat zálohy generála Miaji. A potom to byly špatně aplikované válečné zkušenosti z Habeše. Převedeno do jiných slov: byla to spojenecká škodolibost (Italové, kteří se zmocnili Malagy, chtěli ukázat, jak se vypořádají s Madridem, před nímž pět měsíců Franco se svými německými rádci přešlapoval) a potom operační lehkomyšlnost.

Italy nad Guadalajarou potkalo to, co generály Napoleona III. za války s Průšáky. Generálové a maršálové Napoleona III. byli znamenití chlapíci v koloniální válce alžírské, kde měli proti sobě špatně vyzbrojeného a špatně organizovaného nepřitele. Byli to velitelé neobyčejně chrabří, ale chyběla jim správná představa o současné evropské válce. Od Siguenzy do Madridu je 130 km. Problém úspěchu byl v otázce: v kterém bodě mezi východištěm a cílem se útočící srazí s hlavními silami obránce. Stane-li se to na prvých 20—30 km a rozpráší-li ho i s jeho všemi zálohami, má to vyhráno. Ale povážlivé bude, když k srážce s obránčovými hlavními silami dojde ve vzdálenosti sto km od základny na frontě, která z původních 30 km se rozšířila v pytel s obvodem více než 200 km. Po Guadalajare chápeme, proč Ludendorff potírá zásadu „pronásledování“. V moderní válce pronásledovatel (to je ten, který si myslí, že před ním nepřítel utíká bezhlavě a v nepořádku), letí-li dopředu ve snaze co nejrychleji zachvátit co nejvíce terénu, sám propadá desorganizaci. Velení se pronásledující jednotky vymknou z rukou, neví nakonec, kde přesně jsou a jak jim pomoci, dostanou-li zčista jasná řádnou ránu do odkrytého boku. Zkrátka: síly, které od Siguenzy byly vypuštěny na Madrid, měly být podporovány tak, aby v každém případě udržely nově vzniklou klínovou frontu, kdyby se jim nepodařilo hlavní nepřátelské síly rozdrtit poblíž východiška ofensivy.

Ofensiva italská na frontě guadalajarské byla zajímavá i po jiné stránce. Italské dobrovolnické divise, které zde zasáhly, byly vybaveny velmi bohatě motory, zasáhla tam také jedna celá motomechanická brigáda (na východním křídle). Operačně vzato „oči pozemních motorů jsou ve vzduchu“. Rychlé jednotky bez řádného leteckého průzkumu, který opět předpokládá převahu ve vzduchu, mohou se dostat do velmi nepříjemné situace, mohou opravdu „naletět“. To se stalo právě Italům v březnu ve Španělsku. Už druhý den ofensivy nastalo tak mizerné letecké počasí, že to, co se dělo na straně vládní, bylo pro útočící italské vojsko zcela skryto. Toto počasí se zhoršovalo tak nepříjemně, že nakonec ohrozilo každý motorický pohyb mimo cesty. Psalo se, že italská ofensiva nad Guadalajarou uvázla v bezedném blátě. Byla prostě spuštěna v nevhodné roční době, ale nejen vzhledem k proměnlivosti počasí, nýbrž i k denní viditelnosti. Zcela jinak se provádí hluboké motomechanické operace v létě, kdy noc trvá 5—6 hodin, a koncem zimy, kdy obránce má k dispozici místo letních 5—6 hodin ochranu soumraku celkem 14—16 hodin. Pod pláštěm zimní noci obránce

může provést mnohem celejší odvetné přesuny než za noci letní. Ale v zimních měsících při stejném tempu bojového postupu se získá za den boje polovina terénu než za den boje v létě. Prostě operace motomechanické, vzhledem k roční době a počasí s ní spojeného, nehodí se do zimního údobí, kdy dlouhé noci poskytují obránci dost času ke vzpamatování a kdy nepohoda znemožňuje práci letadel a pohyb motorů mimo cesty. Italské velení podceňovalo nepřitele a málo dbalo počasí a roční doby. Dlouhé noci za světové války dvakrát pomohly Francouzům: r. 1916 při německém útoku na Verdun a r. 1918 při německém útoku na Amiens.

Zkušenosti s moderními zbraněmi.

I v uselém a vážném tisku zahraničním se objevily zprávy, že ve španělské válce zklamaly naděje kladené na moderní letectvo a tanky. Jedno se rádo zapomíná, že ani ten nejlepší přítel, jde-li o válečné prostředky, nepřenechá nám své nejdokonalejší typy a že dokonce nám nedá k dispozici ty, které skrývá jako strategické překvapení. Jak už jsme uvedli na počátku, při vzpomínce na francouzské mitrailleusy r. 1870 k v alitu zbraní dává člověk. Zbraň je nástroj, z něhož teprve vycvičená a nadaná ruka vyloudí největší kvantum hrůzy.

Vzpomínám našich bojů s bolševiky na Sibiři. Ani německo-rakouská fronta v Haliči nebyla tak prošípokována těžkými kulomety, jako fronty rudých jednotek, proti kterým jsme často útočili skoro s holýma rukama. A přece tyto bolševické kulomety nám způsobily nepatrné ztráty: dovedli jsme proti nim obratně postupovat, a oni s nimi při tom velmi neobratně zacházeli. Kdyby se měla z našich poznatků v Sibiři hodnotit kvalita těžkého kulometu jako zbraně obranné, tedy by vůbec musil být vyřazen z výzbroje. Počet našich padlých byl obvykle menší než počet kulometů, které jsme ukořistili.

Moderní zbraně jsou velmi drahé. Letadlo, tank, to jsou hodnoty milionové a mohou se svěřovat jen do rukou kvalitních, prvotřídně vycvičených. Může se namítnout, že hodnotné tanky a hodnotná letadla řídí ve Španělsku cizí, výborně cvičení specialisté. To je pravda, ale moderní boj představuje celou symfonii různých zbraní vzájemně se doplňujících a podporujících. Teprve řádná spolupráce moderních zbraní se starými dává pronikavé výsledky. Výborné tanky, provázené mizernou péchotou, situaci nezachrání. Nezachrání situaci obětavý a výborný letec, když jeho znamením dole se nerozumí, když jeho pokynů se nedbá, když pro těžkopádnost těch, co jsou dole, musí se zbytečně dlouho zdržovat nahoře a vydávat v nebezpečí. Co je platné, když v té symfonii hrůzy hrají správně prvé housle a harfy, jestliže nástroje „utečou“ anebo spustí něco jiného.

Už za války světové se vytýkalo, že moderních zbraní, hlavně tanků, se hned nepoužilo ve větším množství, poněvadž při pokusech s jejich malými jednotkami obvykle se mnoho nedokázalo a z toho se dokazovalo, že taková nová zbraň je pro kočku. Největší radost ze zpráv, že ve Španělsku letadla a tanky selhaly, mají taktičtí dědouškové, kterým se do tanků

a letadel nechce a kteří nemají chuť něčemu novému se přiučovat.

Není sporu, že ve Španělsku, stejně jako v Habeši, se při operování novými zbraněmi přišlo na mnoho technických i taktických poznatků, podle nichž se nyní upravuje organizace, konstrukce a výzbroj. V Habeši italské lehké tanky neměly otáčivou věž, neviděly dobře dozadu. To Habešané záhy vystihli, a Italové v prvních měsících ztratili řadu tanků zvedných, ke kterým se Habešané přiblížili zezadu. A tak nakonec nejvíce ohroženou se ukázala ne první řada tanků, nýbrž poslední, když za ní hned těsně nenásledovala pěchota.

Při uvažování, zda se osvědčily nebo neosvědčily moderní zbraně v občanské válce španělské, zapomíná se na to nejdůležitější. Význam letadla a tanku projeví se v pravé své hodnotě, až když třetí moderní zbraň zasáhne po jejich boku: to jsou bojové plyn y. Tank a letadlo jsou jediné ofensivní prostředky, které projdou územím zamořeným plynem. Neviděli jsme, lépe nečetli jsme, ještě o plynovém útoku, který provádějí letadla a tanky. Zapomíná se, že v posledním roce války většina dělového střeliva byla plynová, ne proto, že nebylo třaskavého, nýbrž proto, že plynovým střelivem se nepřátelské zbraně umlčely účinněji než střelivem třaskavým.

Ve Španělsku nesporně výzkumné ústavy různých velmocí prováděly a provádějí pokusy s určitými zbraněmi, zkouší se tam také taktika nových zbraní a jednotek. Výsledky těchto pokusů neznáme a znát patrně v dohledné době nebudeme.

V každém případě veliké zkušenosti si odnese ze španělské války letectvo těch velmocí, které na obou stranách jako pomocníci zasáhly. Že to bude stát životy několika set vojáků, je přirozené. Dovedlo-li poměrně slabé Francovo letectvo během pěti měsíců války (v zimě se málo létalo), pobořit v Madridu skoro tisíc domů, můžeme si představit, kolik domů poboří letectvo desetkrát silnější a jaké škody natropí, když po pumách třaskavých shodí také p u m y p l y n o v é. Ve španělské válce se potvrdilo, co ukázaly poslední fáze války světové (boje v Palestině), že strana, která nemá převahu ve vzduchu, nemůže si v operačním pásmu dovolit žádná pohyby v otevřeném terénu a sáhne-li přece k nim, vydává své jednotky nebezpečí, že budou rozprášeny a zdecimovány nepřátelským letectvem. Největší ztráty způsobilo na frontě guadalajarské Italům vládní letectvo. Při tom dešť pum a kulometných střel nebyl ještě prosycen deštěm plynovým. Dobře pracující letectvo, které si vydobylo ve vzduchu převahu, dovede dnes přinutit za dne nepřátelský tyl k naprosté nehybnosti.

Jak nebezpečnou zbraní je letectvo také loďstvu, ukázal zdařilý útok vládních letců na největší povstaleckou válečnou loď „España“, kterou se podařilo jedinou dobře vrženou pumou potopit v půl hodině. Jediná dobře mířená letecká puma změnila na moři poměr sil ve prospěch vlády.

Španělsko je zemí hornatou, kde není v převaze tak zvaný „tankový terén“, to jest území, na němž se dá s úspěchem použít pro útočnou akci větších tankových jednotek. Obráceně to znamená, že je tam mnoho možností s úspěchem uplatnit staré obranné zbraně, jejichž králem je těžký kulomet ve vycvičené ruce. Španělsko je také zemí velmi řídko

osídlenou, se slabými komunikacemi, proto se tam nedají provádět, hlavně v zimě, složitější operace pozemní. Každá zbraň potřebuje určitých podmínek, aby se jí mohlo stoprocentně využít. Není využít těžký kulomet, který má výstřel jen na 200 m, nemůže být využít tank, vázaný v horách na špatnou silnici, nedá výsledek letadlo, které v zalesněném terénu má zabránit postupu nepřátelských záloh. Taktika velikých jednotek musí se totiž měnit nejen s terénem, nýbrž také s počasím. Na počasí jsou zvláště citlivé tři moderní zbraně: letectvo, útočná vozba a plyny. To jsou zbraně jasného, dlouhého dne, zbraně přehledných rovin bez překážek a hustě obydlených končin (průmyslových) s bohatou sítí komunikační.

Pokud jde o staré zbraně, pěchotu, dělostřelectvo, nedá se ve Španělsku víc najít než dala světová, ale mohou se tam získat bohaté zkušenosti ze starého souboje střely s pancířem a s rychlostí. Hlavně se tam mohou dobře vyzkoušet protiletectvé a protitankové zbraně a hledat prostředky, jak tyto nepřátele letadel a tanků co nejvíce zneškodnit novou taktikou a novými technickými a konstrukčními zdokonaleními. Ale o tom, co se našlo, shledalo, dostane se i do odborného tisku málo, poněvadž v tom směru jsou zvláště mlčeliví váleční mecenáši obou stran: Němci a Rusové.

Stanislav Yester

p o z n á m k y

Nová éra na pražské radnici

Jak při volbě presidenta Beneše, tak i při volbě druhého primátora hlavního města, přicházejí na vůdčí místa našeho veřejného života představitelé generace, která se v leckterém ohledu liší od generací, jež dosud vedly náš politický život. Změna není na první pohled nápadná, neboť není nijak přetržena programová kontinuita, která tyto muže víže k jejich předchůdcům. Při pozornější analýze osobností bude nám však patrné, že jde o začátek výměny generací, která vnese do našeho veřejného života některé nové, kladné hodnoty, jež jsou s to posílit a upevnit naše demokratické zřízení.

Vůdčí místa naší politiky byla až dosud vesměs obsazena osobnostmi, které vyrostly již před rokem 1918, které bez rozdílu směrů nesly ve své politické koncepci dědictví předválečných dob. Naše stranické i názorové rozvrstvení tkví dosud svými kořeny v posledních letech předválečných. Beneš i Zenkl na začátku války nebyli však ještě pevně vřazeni do našeho politického systému. Jako politikové vyrostli teprve ve válce a hlavně po válce. Růst jejich politické osobnosti neurčovaly problémy malého národa, odsouzeného k stálým bojům s nepřátelskou státní mocí, nýbrž pozitivně tváří budouvatelské úkoly mladé demokracie. Tím si z velké části můžeme vysvětlit základní charakteristické rysy jejich politické osobnosti, které jsou oběma společné a činí je tak reprezentanty generace. Jejich cesta vzhůru je typicky demokratická. Je to cesta houževnaté politické práce, při čemž slovo „politické“ není v protikladu k práci odborné. Svě síly a schopnosti osvědčili nejprve na poli odborných politických úkolů. Kdežto před válkou vedla politická cesta nejčastěji přes žurnalistiku, advokacii nebo jiné povolání, vyžadující spíše všeobecného rozhledu a hlavně mnoho politického instinktu, stávají se po válce úkoly politiků stále spletitějšími a specializovanějšími. Vést poválečnou zahraniční politiku republiky, znamenalo neustále pracovat, studovat, zabývat se nesčetnými detaily a při tom neztrácet základní linii. Budovat sociální péči Velké Prahy, vzniklé sloučením nesourozých komunálních celků, vyžadovalo celého člověka, který se pohroužil do spleti nesčetných administrativních detailů, který si musel vytvořit a budovat svůj plán práce úředníků a jejich spolupráce s volenými představiteli obce.

V budúcnosti si budú ľudia již jen těžko umět představit, kolik energie, vytrvalosti, pracovní askese a neústupnosti bylo třeba, aby tato generace dnešních padesátníků vytáhla káru naší svobody z počátečních obtíží a dala jí solidní základy pro další stavbu.

Zdá se nám, že všechny základní postoje této první generace republikánských politiků jsou určovány touto jejich nejcharakterističtější vlastností, tím jejich „fanatismem práce“. Jsou především v celé své činnosti krajně konkrétní. Sledují jen ony velké koncepce, které jsou uskutečnitelné. Majíce několik základních, zcela nezvratných ideí, navazujících na Masarykovo pojetí demokracie, nerozprádají je ve sféře ideí, nýbrž usilují celou vahou své osobnosti o jejich uskutečnění. Jsou pragmatičtější čili praktičtější, než politikové starší generace: idea má pro ně jen tenkrát smysl, je-li jí možno nějak prakticky realizovat. Tím se řídí i jejich poměr k lidem a ke stranám. Politikové vyrostlí v demokracii, která musí neustále počítat s širokými koalicemi, jsou zvyklí spolupracovat s lidmi nejrůznějších politických i filosofických názorů. Jejich tolerantnost je s nimi sblížíje k čínorodé spolupráci. Až na několik základních zásad, které tvoří páteř jejich demokratické politiky, nespatrijí překážky spolupráce v rozdílnosti názorů a společenského postavení. Jejich poměr k lidem není určován ani osobními náladami ani nepřístupností lidí uzavřených do jednoho světového názoru a politické víry. Hlavním, snad jediným kritériem tohoto poměru je způsoblost partnera k spolupráci. Jako všichni lidé aktivistického typu, zvyklí organisovat množství lidí k společným úkolům, posuzují i tito demokratičtí politikové lidi podle jejich pracovní kapacity a podle toho, do jaké míry jsou tito lidé v dané situaci vhodni k vyplnění svěřeného úkolu. Tajemství jejich organisáčnických úspěchů spočívá v naprosté loyaltě k spolupracovníkům. S lidmi je spojuje společné dílo, nikoliv osobní vztahy citové povahy, které mohou být vřelejší, než tyto střízlivé vztahy pracovní, jsou však také vždy nejistější a vrtkavější. Osobní sympatie i antipatie těchto fanatiků práce jsou zcela podřízeny společnému dílu, které nesmí utrpět na úkor osobních zálib. I v tomto poměru k lidem je u nich mnoho oné pracovní askese, která ovládá celý jejich život.

Výhradný zřetel na konkrétní pracovní úkoly určuje a vždy určoval i poměr obou k nejdůležitějším organisacím našeho politického života, k politickým stranám. Jako reálným politikům, kteří byli povoláni k zcela konkrétním budovatelským úkolům mladé demokracie, bylo jim od počátku jasno, že osud naší demokracie je zcela těsně spjat s politickými stranami. Snášelivost ve věcech ideologických je vedla do strany, která již byla organisáčnické vybudována. Je těžko si tyto muže konkrétní práce představit jako zakladatele nějaké nové politické strany, nebo jako hlasatele zcela nového politického směru. Strana jim nikdy nebyla cílem, nýbrž jen pracovním nástrojem, nástrojem sice vysoce důležitým, avšak vždy podřízeným nejvyššímu cíli: budování československé demokracie. Byli si od počátku vědomi, že moderní politická strana, sdružující obrovské masy lidí různých typů, není debatním kroužkem intelektuálů, kteří v nekonečných diskusích tříbí své umění ideové dialektiky. Proto se dovedli přes všechny překážky, které kladou stranické aparáty průbojným osobnostem, umístit i ve stranickém životě tam, kam svými schopnostmi a zásluhami patřili. Ač stejně loyální ke své politické straně jako byli loyální k lidem, s nimiž spolupracovali, nikdy neupadli do onoho stranického církevnictví, které spatřuje v přivrženci jiné strany člověka nižší rasy, jemuž je nutno škodit. Proto mohli vyrůst k úkolům nadstranickým, jaké klade úřad prezidentský či primátorský. Pro mladou generaci je tu nesporně vzor, který pravděpodobně zmírní stranickou nesnášelivost, již dosud trpí náš veřejný život. Protiklad mezi t. zv. pravici a levici, nahradili tito reální demokraté protiklady mnohem účinnějšími, jako je protiklad člověka poctivého a podvodníka, schopného a neschopného, muže pracovitého a lenocha, člověka sociálně citivého a egoisty, statečného a zbabělého. Konkrétní politická práce je přesvědčila, že tyto rozdíly mezi lidmi jsou v praxi důležitější, než jejich politické vyznání, či dokonce příslušnost k stranické církvi. Vzpomeňme jen, že svou mírovou politiku buďoval dr. Beneš jako ministr v koalici nejrůznějšího složení, nebo že dr. Zenkl zakládal Masarykovy domovy za účinné podpory národní demokratky, zemřelé Kovářové-Machové.

Nejmarkantnějším rysem, spojujícím dnešního primátora s dnešním prezidentem je, jak řečeno, jejich pracovní energie. Přisnost k sobě i k svým spolupracovníkům vedla je k vyvinutí tempa, připomínajícího spíše hospodářské podnikání, než politickou činnost.

Přes všecku úctu, kterou jsme beze sporu povinni vůči této neúmorné pracovitosti, domníváme se, že tu jde o znak dobový, který se pravděpodobně nebude již stupňovat. Benešovo a Zenklovo pracovní tempo je příliš závratné, aby měl někdo chuť je napodobit. Bylo vystupňováno obrovskými úkoly, před než byli tito mužové po světové válce postaveni. Bez tohoto krajního obětování osobního života ve prospěch celku nebylo by pravděpodobně oněch úspěchů, které je postavily na nejčelnější místa v našem národním společenství. Jaké úkoly kladla doba před prvního zahraničního ministra republiky, není třeba vykládat, neboť je to až příliš dobře známo. Také komunální politika dr. Zenkla se vyvíjela za okolností zcela mimořádných. Budovat sociální péči hlavního města na moderním sociálně politickém podkladě vyžadovalo energie, kterou si představíme, srovnáme-li ony staré chudobince pražských předměstí s jeho životním dílem, Masarykovými domovy. To však je jen to nejnápadnější na této činnosti. Neodborník si nemůže představit, co znamenalo přebudování starosvětské dobročinnosti humanitního referátu a chudinského ředitelství na dnešní moderní organisaci Ústředního sociálního úřadu se všemi jeho ústavy. Teprve budoucnost po zásluze ocení, co znamená nový duch prevence a důraz na péči o dítě, jež vnesl dr. Zenkl do pražské sociální péče. Uprostřed budovatelské práce byl tento pilný organisátor zastížen úkolem náhlým a obtížným: hromadnou nezaměstnaností. Za to, jak se dovedl i tohoto nenadálého úkolu zhostit, musí mu být vděčni nejen ti, jež zachránil před nejhorší bídou, nýbrž celé město i stát. Klid, s nímž naše demokracie překonávala nejhorší doby hospodářské krise, je také jeho zásluhou: k jakým politickým důsledkům by vedla ona katastrofální nezaměstnanost v hlavním městě, kdyby nebylo této houževnaté práce. Tady se nedalo jít vyšlapanými cestičkami, zde bylo nutno postavit plán, ustavičně experimentovat a bojovat s odpůrci s nasazením celé osobnosti.

Snad přijdou opět doby, kdy nebude nutno, aby ti nejlepší z nás obětovali všechny svůj osobní život nekonečně práci pro celek. Zavádíme-li zkrácenou pracovní dobu pro dělníky rukou, nemůžeme na trvalo přetěžovat dělníky ducha dřinou bez odpocinku. Snad bude opět více času na tichou kontemplaci a pomalé uvažování. Pak i političtí vůdcové budou moci občas založit ruce v klín a oddati se radostem prostého lidského života. Dokud tomu tak není, jsme povinni jim jejich práci se svých sil usnadňovat a být jim vděčni, že se odhodlali nésti těžké břemeno dnešního politického života za nás a pro nás.

Doc. dr. Jan Mertl.

Bursy a politika

Bursy jsou z nejstarších organisací řízeného hospodářství, jejich prvotním účelem bylo zavést do hospodářství pořádek. Vypadají-li dnes jako poslední zbytek hospodářského liberalismu, svědčí to o jeho úpadku. Ale i tak zásada svobodného obchodu zůstává v platnosti jen pro bursy zboží a akcií, poněvadž trh pevně zúročitelnými hodnotami je již všude regulován, v Evropě více, v Americe méně.

Ve Francii se politicky odstavená pravice všemožně snaží rozvrátit státní a veřejný úvěr a donutit tak levou frontu k ústupu. Poněvadž kapitalistické kruhy stojí za pravici, má vláda co dělat, aby organisaci státního úvěru ubránila. Kdyby byla opět nastolena vláda pravice, neježe by okamžitě ustal nápor na trh státních rent, ale spekulace ve snaze zachytití nejnižší kursy, sama by způsobila obrat a vyvolala poptávku.

U nás se stalo něco podobného, když naše pravice se připravovala na veliké sjednocené volební vítězství. Tehdy byl úplně rozvrácen ještě nedostatečně regulovaný trh státních a veřejných pevně zúročitelných hodnot. Je v dobré paměti, že 8% výnos nebyl žádnou vzácností a kursy se pohybovaly na katastrofálně nízkém niveau. Organisátoři pravého sjednocení počítali správně, že jakmile přijdou k moci, přestanou prodávat, spekulace začne kupovat a první lacný úspěch bude zde. Plán se nepovedl, volby dopadly jinak a ještě leckde doplácěji. Tehdy hájila pravice z politických důvodů měnovou politiku deflační. Po svém zvolení by byla od ní upustila, aby hospodářský tlak polevil, a aby k politickému úspěchu byl připojen ještě hospodářský.

Plány newyorské city byly sice komplikovanější, ale v zásadě stejné. Dovedeme si vysvětlit zášť velkokapitalistické Ameriky proti Rooseveltovi, který sice průmysl zachránil, ale překazil krásné plány na hospodářskou diktaturu. Snaha o politickou by přišla asi později.

Politika měla vždy vliv na bursy, ale dosud spíše nepřímý. Usuzovalo se, jaký vliv bude mít to či ono politické rozhodnutí

nebo událost na hospodársky život, a podľa toho se spekulovalo. Spekulácie o sobe nie sú nič zlého, je to len snaha predpovedať si budúci vývoj. Ovšem zcela jinak vypadá věc, když se politika řídí podle toho, jaký vliv bude mít na spekulaci. Odtud odiosní přízvuk slova spekulace, která přestává být důsledkem přirozené politické situace a stává se umělým a násilným popudem k vytvoření politického ovzduší, závislého na spekulujících. V takovém případě zasahuje spekulace do osudu všech, i těch, kdo s ní vůbec kdy neměli co dělat.

Na politickou událost, třebaže nesmírně významnou, která však neměla přímých hospodárských důsledků, reagovaly bursy dříve přívětivou či nepřívětivou náladou, projevíly tak svá mínění, ale za den, dva, šly opět svou cestou. Zdá se, že nyní musíme počítat se změnou, že bursy budou mnohem více podléhati argumentům politickým než dříve.

Pouze první deruta na pražské burse z 20. dubna je událostí. To, co se dalo později, nemá jiného podkladu, než strach obecnosti, že přijdou ještě nižší kursy, a naději spekulace, že ještě levněji koupí. Kdo ještě dnes prodává své akcie, není-li k tomu nucen, spekuluje na strach, hospodárských důvodů k nízkým kursům není. V roce 1929 (vzpomínka na tento rok působí neustále) ocitli jsme se před katastrofální krizí, dnes jsme v konjunktúře, plně objednávek. Nesmíme zapomínat, že se i náš průmysl mnohému naučil. Rok 1929 byl ve znamení velikých investic, které až do dnešní konjunktury zůstaly nevyužité. Z bilancí na příklad Královédvorské cementárny, Pražské železářské, Severní dráhy, Báňské a hutní, Poldiny hutě atd. vidíme, že tyto investice jsou dnes zaplacené, průmyslové závody mají u svých bank peníze a nemají dluhy. Nikdo již neopakuje chybu z roku 1929, nikdo neinvestuje více, než musí. Pracuje se sice naplno, ale výrobní kapacita již podstatně nestoupá. Příznivý následek zaplacených investic se objeví v letošním roce, kdy se bude při stejném obrátu více vydlážděti. I když se počítá se stoupající tendencí mezd, jsou vyhlídky velmi dobré, a zcela správně akcentují vedoucí průmyslníci nástup ke konjunktúře mírové. Vždyť jen obnovení zničeného Španělska zamětná velikou část evropského průmyslu na dlouhou dobu. Je smutné, že tragédie jedné země znamená obchod pro ostatní, ale v dohledné době se na tom nic nezmění. Jednou španělská válka skončena bude, a čím bude trvat déle, čím bude země zničenější, tím větší bude konjunktúra. Proto není zájmu na energickém skončení této války. A Španělsko má čím platit, jeho nerostné bohatství stačí na zaplacení veliké války.

Zdá se však, že při derutě 20. dubna nešlo jen o pražskou burzu. Počátkem letošního roku ocitly se státy, které stály proti světové mírové frontě, v hospodárských potížích vzniklých jejich usilovným zbrojením. Potřebovaly mnoho surovin, které nemají a neměly ve vlastní zemi, vyčerpaly své zásoby devis a nemohly platit vysoké ceny, požadované na světovém trhu. Ceny surovin stoupaly a s nimi i výrobní potíže zbrojařů. Od dubna 1936 do 1. dubna 1937 stouply přibližně ceny mědi o 98%, cínu o 42%, olova o 99%, zinku o 127%, kaučuku o 80%, bavlny o 28%, vlny o 21% atd. Také ceny potravinových surovin stouply tak, že jak Němci, tak Italové a Japonci se stávaly mírumilovnějšími. Čím byly vyšší ceny, tím bylo více řeči o míru.

Kdo by však dnes věřil řečem o míru, nestojí-li za mluvčím armáda a loďstvo, proti kterým se nikdo nemůže odvážit útoku? Kdo věří, že Německo, Itálie a Japonsko svá zbrojenia zastaví, nebo alespoň omezí? Nikdo, a proto nezbývá, než zbrojit dále. Po mírumilovném projevu Hitlerově zadalo Německo stavbu tří moderních křižníků, od kterých britští odborníci očekávají zázraky co do rychlosti, pevnosti i střelecké výkonnosti. Pesimisté již dnes vypočítávají, jak velká část britského loďstva se rázem stane zastaralou.

Ale zbrojit při vysokých cenách surovin a malé zásobě devis nelze, proto bylo třeba se pokusit o sražení cen surovin. Tak se ocitly na trhu státy jako spekulanti, kontreminující posice protivníků.

Roosevelt roztočením kol americké industrie dosáhl svého cíle a musí se pomalu vracet k normálnímu hospodaření. Jeho vystoupení proti spekulaci na trhu kovů mělo úspěch, vzestup cen se zastavil. Není jeho vinou, že tohoto momentu využilo obrátne Německo. Hned zahájilo útok šířením zpráv o všeobecném obrátu v nazírání na měnovou politiku. Všechny nadhodnocovací úmysly byly z Washingtonu energicky popřeny,

nejsou vzhledem k agreement tripartite ani proveditelné, ale falešné zprávy již splnily svůj úkol. Co Němci v šíření falešných zpráv dovedou, víme z vlastní zkušenosti. Neuvažovalo se, že ačkoliv Roosevelt nemá důvodů k inflační měnové politice, ani ho nenapadne si ztěžovat vlastní posici nějakou deflační politikou, jak ji my máme v dobré paměti. U nás byla krutá deflační politika měnová politikou opisece, která chtěla její pomocí zaměnit „rudozelenou“ koalici za vládu pravice a středu, a zatlačit všechny socialistické strany do opisece.

V USA by mohla deflační politika prospět jen Rooseveltovým nepřítelům. Krátká doba, než si to svět uvědomil a než přišlo dementi, stačila Německu, aby obětovaním části svých zásob srazilo ceny kovů tak, aby německá industrie mohla opět kupovat. Nesmí se přehlížet, že Německo musí platit hotově, že úvěry jsou po známých německých měnových opatřeních pro německé firmy nedosažitelné.

Útok na trhy surovin se podařil a dnes stojí měř již jen o 64%, cínu o 23.5% olovo o 56%, zinek o 63%, kaučuk o 33%, bavlna o 17.5%, vlna o 16.5% více, než před rokem, takže za poslední měsíc byla ztracena asi polovina celoročního vzestupu. Ceny potravin skoro neklesly, jedině kakao.

Tento vývoj, možnost levnějšího nákupu surovin, které nemáme, by měl působit na naši burzu jako hausovní motiv. Ale na klesající ceny surovin reagovaly bursy oněch zemí, kde se suroviny produkují, přirozeně oslabením, a to způsobilo, že naše spekulace nepostřehla pravý stav věcí.

Současně přišla britská vláda s první částí půjčky národní obrany. Nálada na londýnské burse byla ponurá, poněvadž vláda předložila zákon o úhradě nákladů zbrojenia, který dokazoval, že se nezamýšlí zaplatit tyto náklady další inflací, nýbrž daněmi, které se mají ihned vybírat. Poněvadž přímé daně platí všude na světě jen ti, kdo něco mají, nemohla se londýnská burza z tohoto nadělení vzpamatovat. Kursy klesaly, a když došlo k insolvencím, byla situace velmi napjatá.

Do toho vpadl Hitlerův mírový projev a pražská bursovni deruta. Spekulace klientely pražské bursy nebyla chybna, ale platily se ochotně na jaře 1937 ceny, které budou odůvodněny až na jaře 1938. To bylo známo, proto stačila nabídka několika tisíc kusů akcií, aby byl způsoben dnešní neklid. Odkud přišly tyto akcie? Kdo dal popud k této akci? Nevíme, nic se nevyšetřovalo. Jen německé listy ohlašovaly se špatně tajenou, nebo i zjevnou radostí, rozvrat našeho hospodárství.

Krátce před tím, než se objevily záhadné prodeje na pražské burse, projevil se Rakousko úmysl orientovat se politicky bližšie k Československu. Do těchto politických rozhovorů spadají deruty vídeňské a peštské bursy. Nebylo důvodu, proč by musela nasledovat pražskou burzu vídeňská a peštská. Zejména o vídeňské se nemohlo říci, že by byla bývala přespekulována. Ze stredoevropského ohniska se panika přenesla do Paříže, Londýna, zasáhla Curych, Amsterdam a severské státy, až konečně byl zachvácen i New-York.

Jediné německé, italské a japonské bursy zůstaly klidné, tam se nic nepříhodilo. Německý tisk měl konečně možnost a příležitost hlásat hospodársky krach demokratických režimů, čehož vydatně využil.

Tak se z podivného případu pražské bursy stal podivný případ světový. Těžko říci, jak vznikl. Němci bývali vždy velmi obrátne ve finanční politice, kterou jim sice vedli židé. Ale asi se od nich mnoho naučili. Z.

Návrhy pro odmítnutí

Po existenci skoro čtyřleté dospěla konečně sudetoněmecká strana tak daleko, že formulovala svůj národnostní program. Shrnuje jej do šesti zákonných osnov, které minulý týden podala poslancecké sněmovně. Jsou to osnovy nesterjně důležité. Jejich jádrem je plán zřízení národnostních katastrů, požadavek, aby se národnosti organizovaly jako veřejnoprávní korporace s nepřímou voleným zastupitelstvom a aby se tresťaly jakékoli akce s cílem odnárodňovacím. Ostatní tři, vedlejší osnovy se týkajú ručení státu za škody způsobené výkonom veřejné moci, reorganizace ústavního soudu a národnostní rovnoprávnosti ve veřejných službách.

Některých podrobností si všimneme níže. Zatím můžeme projevít uspokojení, že nám ta strana konečně konkrétně pověděla, čeho si přeje. Dlouho jsme po tom volali, i máme nyní povinnosť k kvitovat. Nemůžeme ovšem zamlčet, že tento konkrétní program není docela výsledkem vnitřního vývoje strany. Do značné míry byla strana k jeho formulaci dohnána vnějšími okolnostmi a tlakem veřejného mínění. Tato strana

ráda předstírá, že všechno, co nyní dělají němečtí aktivisté, děje se pod vlivem jejím. Tentokrát se karta obrátila: strana nemůže popřít, že své zákonné osnovy narychlo formulovala pod tlakem posledních událostí v naší národnostní politice, zejména únorové dohody vlády s aktivisty. Na tomto příkladě pěkně vidíme, jak činná a konkrétně pracující demokracie nepřímo vychovává k jasnosti a určitosti i deklamující radikály.

Je-li tento náš rozbor po stránce psychologické správný, to jest, je-li pravda, že sudetoněmecká strana se k svým návrhům odhodlala jen pod tlakem vnějších okolností, aby ukázala, že nejen aktivisté vědí, co chtějí, nýbrž že to ví také ona, pak z toho plyne — zase čistě psychologicky vzato — ten důsledek, že sudetoněmecká strana svým návrhům skutečného významu nepřikládá. Psychologicky je zajiště něco docela jiného, děláme-li určitou věc spontánně, nebo jen proto, že nás k ní přiměly vnější okolnosti. V prvním případě ji děláme s plným vnitřním přesvědčením a s odhodláním jít důsledně za ní, v druhém případě více méně jen proto, abychom zachovali vnější zdání a aby se nám nemohlo nic vytknout. Obrátíme-li tuto poučku na náš případ a vyjádříme-li to politicky, musíme říci asi toto: návrhy sudetoněmecké strany jsou taktický tah, jehož účelem je zkrřížit činnost aktivistických stran a ztížit národnostní akci vlády, ale nejsou to návrhy myšlené reálně politicky. To znamená dále, že sudetoněmecké straně asi nezáleží tolik na jejich uskutečnění, jako spíše na jejich agitační hodnotě. Jsou to návrhy hodně vyplatě, a strana jistě ví, že pro ně nenalezneme v parlamentě většiny. Ostatně, pokud víme, ani se nesnažila většinu si zajistit. Udělala jen gesto. Poslala návrhy sněmovní kanceláři — a teď se děj vůle páně! Je to jen další bariéra, již ohradila svůj politický negativismus. Zřejmě se domnívá, že si může dovolit ještě nějaký čas čekat. Proto zatím nestojí o dohodu a oddaluje ji, kladouc nesplnitelné požadavky. Spoléhá, že se mezinárodní situace bude dále vyvíjet v její prospěch, že germánský a fašistický tlak na náš stát ještě poroste a že republika bude muset nakonec kapitulovat před velkoněmečtím. Celý smysl henleinovské politiky je tento: mít volné ruce pro příchod německé Mitteleuropy.

Když si věc takto osvětlíme, přijdeme nepochybně k názoru, že diskuse o obsahu henleinovských návrhů ztrácí mnoho na svém půvabu a smyslu. A konec konců: buďme si docela upřímní. Také my na dohodu s henleinovci nespěcháme; také my si myslíme, že na ni máme ještě dost času, až uvidíme, jak se mezinárodní situace definitivně utváří; také my nepovažujeme svou věc, to jest věc demokracie, za mezinárodně ztracenou. Hodlají-li henleinovci čekat, až bude evropská demokracie a s ní naše republika kapitulovat před velkoněmečtím, hodláme zase my trpělivě čekat, až velkoněmečtí bude ještě jednou (neboť naposled se to stalo roku 1918) kapitulovat před evropskou demokracií. Až velkoněmečtí pozná, že hlavou zed' neprorazí a že ji svými kanony prostřelit nemůže, a až důkladně stráví všechny psychologické důsledky tohoto poznání, bude možná také čas, abychom si věcně pohovořili s Henleinovou stranou.

Proč o sudetoněmeckých návrzích nebude československý parlament jednat už nyní? Protože jsou přeplaté a rovnají se naší poloviční kapitulaci, aspoň ty hlavní. Henleinovci na příklad chtějí, aby každá národnostní korporace měla svého mluvčího (Sprecher), který by si mohl u vlády stěžovat na kterýkoli výnos kteréhokoli úřadu nebo útvaru, ať státního nebo státně kontrolovaného nebo samosprávného; a jeho stížnost by měla odkládací účinek! To není nic jiného než právo veta, které by jistě rozbilo celou státní i samosprávnou administrativu. A představme si, že by takových mluvčích bylo pět nebo šest! Mimo to by mluvčí byl polovičním diktátorem v autonomní oblasti jednotlivých národností, to jest ve všem tom, co si jednotlivé národnosti podle henleinovského programu mají spravovat samy, v přenesené působnosti — ve školství, v kultuře, v hospodářství, v „sociálních vztazích“ a vůbec ve všech věcech „týkajících se národního celku“. Co to je?

Nebo zajímavý detail z návrhu zákona proti odnárodnování. Má prý být potrestán každý, kdo hrozbami, sliby, hmotnými výhodami nebo zneužitím hospodářské a sociální závislosti přiměje zaměstnavatele, aby propustil dělníka pro jeho národnost. To je zřejmě stříženo na státní úřady, aby nenutily německé zaměstnavatele propouštět stoupence určitých stran (pro nespolehlivost a pod.). Nijak však návrh nepamatuje na to, co zaměstnavatelé dělají z vlastní vůle. Propustí-li

henleinovský zaměstnavatel všechny české dělníky, bude to čin beztrestný, protože ho k tomu nikdo neponoukal.

Ale nemá smyslu zabývat se podrobnostmi, když ve věci hlavní — totiž v organizování národností ve zvláštní korporace, jejichž mluvčí by právně i prakticky měli možnost podle svého pouhého zdání rušit činnost státní správy — není souhlas možný. Říšskoněmecký tisk už nyní píše, že na tom, jak budou henleinovské návrhy přijaty, se ukáže, zdali mají Čechové vůbec vůli k dorozumění. Zvláštní mentalita! Mluví o dorozumění, ale dorozumívání vylučuje. „Dorozumění“ podle jejího receptu vypadá takto: tady jsou naše požadavky; přijmete-li je, pak to je dorozumění, odmítnete-li, jste kazimíři.

Z. S.

Klid v Národním divadle

V Národním divadle zavládl klid, a nemíníme jej porušovat ani my, kteří jsme se zajímali ne tak o neklid, jako o jeho podstatu. Dostalo se nám k naší poznámce několik upozornění, počínaje Jaroslavem Kvapilem a konče Zvonimírem Rogozem, kteří obhajovali především svoje osoby. Protože nechceme v polemice dále pokračovat, poznamenáváme pouze stručně na adresu Jaroslava Kvapila, že přece jen nemůžeme zásadně souhlasit, aby zasedal v komisi, soudící uměleckou práci povolaných umělců, jako vůbec nám zůstává nadále protismyslný a záhadný smysl takové dozírací komise, jež má soudit práci Otokara Fischera, Václava Talicha, Stanislava Loma, Václava Vydry a všech ostatních umělců. Opakujeme poznovu, že právě státní správa má povinnost nalézt pro Národní divadlo takový rámec, který bychom mohli nazvat naprosto nebyrokratický. Pokud jde o vztah Jaroslava Kvapila ke K. H. Hilariovi, buď nám dovoleno opět užít citátu ze sborníku Dramatického svazu, na jehož 247. straně se čte: „Hilarův sen o absolutní vládě v divadle se nedal uskutečnit za státní správy, všestranně odpovědné za vedení divadla. Jak patrně, byly to opravdu tragické dispozice a rozpory, jež se těžko daly překlenout. Hilar byl velmi významnou a tvrdohlavou osobností, jež vyžrála v jiných podmínkách a nemohla se přizpůsobit novým poměrům, žádajíc spíše, aby se poměry přizpůsobily jí. Neměl však dosti síly, aby si to vynutil.“ Nechceme k tomu připojovat žádné další informace ani osobní vzpomínky, třeba přiznáváme, že nás trochu mrazil při pomýšlení, co všechno se asi skrývá za touto tak opatrnou formulací o „tragických rozporech“.

Red.

Dvoji zbytečné zneklidňování státních zaměstnanců

Už asi půl roku mají slíbeno asi dvouprocentní zvýšení platů (vlastně částečné snížení srážek), ale dosud není dohodnuto, rozdělí-li se jim těch 150 milionů celých, či nikoli. Průměrný státní zaměstnanec vůbec nechápe, o čem je tu možno tak dlouho se dohadovat. Buď tu těch 150 milionů je (anebo je aspoň dobrá vůle je zaměstnancům dát), a pak se mezi ně rozdělí týmhž poměrem a způsobem, jak se jim kdysi sráželo, anebo je tu něco jiného, co by kompetentní činitelé měli otevřeně a jasně vysvětlit. 2% platu je sice malá částka, ale státní zaměstnanci by ji přijali vděčně a čekají na ni dychtivě, protože při některých nákupech stouplo už (oprávněné) zdražení na 30%!

Dále zneklidňují státní zaměstnance pověsti o t. zv. vybavení z dluhů. Podle některých zpráv má se tak dít z polkladny, do které byli nuceni přispívat také všichni státní zaměstnanci. Toto na pohled sociální a humaní stanovisko naráží však u státních zaměstnanců na rozhořčený odpor, a to proto, že nevěří, že by se za našich stranických poměrů dalo nezaviněné zadlužení vždy objektivně zjistit. Pomohli by jistě rádi těm, kteří se na př. zadlužili pro nemoc anebo smrt v rodině, ale cítili by nejen jako hmotnou újmu, nýbrž i mravní urážku, kdyby byli nuceni pomáhat platit dluhy těm, kteří si je nadělali jen svou nedbalostí a lehkomyšlností, žitím nad poměry nebo všelijakými riskantními akcemi. Mnozí říkají, že skutečně nevinných dlužníků je velmi málo, takže by stát sám mohl individuálně lehkou takové případy kladně řešit. Rozhodně by však povolání činitelů při řešení této otázky měli co nejvíce šetřit mravního cítění těch, kteří s vypětím všech sil se dluhů uvarovali anebo odříkáním a uskovněním si i malý kapitálek pro děti a pro stáří našetřili. Kdybychom v nich nalomili tento mravní cit pro spravedlnost, staré těžkosti bychom nenapravili a nové a těžší bychom si jen přidělali.

J. N.

politika

Ivo Ducháček (Paříž):

Příklad z Francie, co je to trockismus

Francouzská lidová fronta měla při svém vzniku vážné nepřátele v podstatě jen na pravici. Levěji než nejlevější křídlo lidové fronty, komunisté, stála sice už tehdy skupina trockistů, ale její význam byl spíše akademický. Bylo to několik intelektuálů, kteří se utvrzovali v nenávisti k Sovětskému svazu a čekali na svůj den.

Částečně se dočkali: když se loni v červnu ustavila Blumova vláda uprostřed těžkých sociálních konfliktů, které v podstatě byly postupnou generální stávkou, zdálo se pojednou trockistům, že by se jejich intelektuální klub mohl pokusit o přímý styk s dělnictvem.

Trockisté při červnových stávkách.

Práce trockistů se v červnu opravdu projevila. Všude, kde se k tomu jen naskytlá možnost, posílali trockisté agenty provokatéry. Snažili se vyhnat dělnické požadavky do nespílnitelné výše, zdržovali smírčí řízení, chtěli vzbudit ve chvíli, kdy se ve Francii dostala k moci první demokratická vláda se socialistickou většinou, v zemi revoluční náladu. Není žádných dokladů pro to, že by snad trockisté pracovali společně s nacistickými agenty, kteří stejně jako trockisté by byli rádi viděli Francii v ohni sociální revoluce. Nicméně boj proti Blumově vládě a snaha po revolučním ovzduší ve Francii srážely nutně, ač bezděky, trockisty s nacistickými agenty do společného šiku. Tak se mnohdy stalo, že byli při stávkách zatčeni dva agenti provokatéři, z nichž jeden se prohlásil za trockistu a druhý podezřele mlčel. Při vyšetřování se pak zjistilo, že oněmělý provokatér má nějak hrozně blízko ke Gestapo.

Trockisté, nedbající vážných mezinárodních skutečností, se domnívali, že by v červnu bylo možno proměnit stávkové hnutí (které bylo sice výrazem netrpělivosti ale zároveň touhou po jejím legálním ukojení) v odrazový můstek pro revoluci. V říjnovém čísle trockistického měsíčníku „Čtvrtá internacionála“ se o stávkách psalo toto:

„Kdyby strana Léona Bluma bývala byla skutečně socialistická, byla by mohla opírajíc se o stávky mas svrhnout v červnu buržoasii skoro (!) bez občanské války s minimem rozvratu a obětí. Ale Blumova strana je strana buržoasní, mladší bratr prohnitého radikalismu. Kdyby na druhé straně „komunistická“ strana měla něco společného s komunismem, byla by napravila hned od prvního dne stávky svůj zločinný omyl, byla by zlomila své neblahé společenství s radikály a byla by vyzvala dělníky k tvoření továrních výborů a sovětů. Tak by se byla vytvořila v zemi dvojí moc, která je nejkratším mostem k diktatuře proletariátu.“

Že toto hodnocení červnové situace je naprosto chybné, je nesporné. Nejen že Blum neměl dosti moci k podobnému pokusu (i kdyby byl chtěl něco takového udělat), nýbrž i těžká situace zahraniční v předvečer španělské občanské války podobný pokus přímo vylučovala u každého, kdo se téměř nezbláznil. Kdyby se byl Blum byl řídit přáním a radami trockistů, byl by dával přímo zbraně do rukou oběma sousedním diktaturám — o možnosti francouzského fašismu nemluvic. Nicméně červnové stávky umožnily trockistům aspoň to, že ze-

sílili své posice mezi pařížským dělnictvem. Nelze totiž zapomenout, že mluvíme v podstatě jen o trockistech pařížských, hovoříme-li o trockismu ve Francii. Neboť mimo Paříž je trockismus hnutí naprosto bezvýznamné, k němuž se hlásí tu a tam některý inteligent na venkově, velmi často učitelé.

Moskevské procesy posilou trockismu.

Kdybychom měli vystihnout, jak francouzské dělnictvo ve svém celku přijímalo zprávy o moskevských procesech, řekli bychom jedině toto: trapné rozpaky, nic než rozpaky. Socialisté o procesech raději ani nemluví ani nepsali, protože nechtěli zbytečně prohlubovat rozdíly mezi sebou a komunisty. Radikálové se stavěli proti procesům zdůrazňující, jak je v jejich tradici, spíše jejich lidskou než politickou stránku. Ve svém celku vnesly moskevské procesy mezi francouzské dělnictvo pochyby o politické jednotnosti Sovětského svazu a daly vzniknout úvahám o velikosti procenta trockistů v Rusku (někteří dokonce tvrdili, že je dnes v Rusku 60 procent vnitřně přesvědčených trockistů). Kdyby ve chvíli moskevských procesů nebylo ve Francii lidové fronty a její jakés takés kázně, kdyby tedy byli mohli socialisté otevřeně vyslovit své mínění a kdyby zároveň se nebylo dělnictvo cítilo ohroženo útoky pravice a možností fašismu, měly by bývaly procesy daleko větší vliv na oslabení komunistů a na posílení trockistů. Leč i takto nelze jejich účinek podceňovat.

Trockisté a revoluční levice S. F. I. O.

Stanovisko trockistů hodně se přiblížilo stanovisku revoluční socialistické strany (S. F. I. O.), vyjádřenému slovy: „Teď si můžeme dovolit všechno.“ Je tato shoda mezi trockisty a revoluční levicí S. F. I. O. náhodná nebo má snad příčiny hlubší? Ze všech politických skupin je opravdu trockistům nejbližší ona pověstná Gauche Révolutionnaire, která mívá sólová vystoupení na každém socialistickém sjezdu a kterou vede velmi inteligentní, ale politicky brutální Marceau Pivert. Ne snad jen proto, že za dnešní situace, kdy komunisté se zdají být daleko konservativnější a nacionálnější než socialisté, nutně mají k sobě blíže trockisté a krajně leví socialisté, kteří stejně jako trockisté bez ohledu na německé skutečnosti chtějí dělat protimilitaristickou politiku stůj co stůj, a kteří mají proto ke koncepci lidové fronty poměr velmi vlažný. Tyto vzájemné sympatie mají však ještě jednu hlubší příčinu: revoluční levice socialistické strany byla odjakživa asylem pro vyloučené komunisty, kteří se rozešli se stranou právě pro svůj odpor k důslednému stalinismu. Byli to ve většině případů vlastně pravověrní trockisté. V pařížských organizacích socialistické mládeže se začínal znenáhla vliv těchto trockistů uplatňovat do té míry, že se strana odhodlala k důkladné čistce a exekutivní výbor seinské federace vyloučil tyto vůdce socialistické mládeže. Nicméně v socialistické mládeži pařížské a v revoluční levici nevytlačila ani po této čistce docela vzpomínka na někdejší součinnost s trockisty, takže dodnes je na příklad mezi pařížskou mládeží antimilitarismus velmi populární. A tak jsme svědky poněkud paradoxního zjevu, že pravé křídlo socialistické strany má zásluhou trockistů ke komunistům daleko blíže než křídlo levé, které si spíše podává ruku s trockisty přes hlavy komunistů.

Toto rozhodování levicových stran s pomocí revolučního křídla, které se v jejich nitru vytvoří, jest ostatně starou trockistickou taktikou.

Připravuje se IV. internacionála.

Loni ve dnech 29., 30. a 31. července zasedala v Ženevě první mezinárodní konference pro IV. internacionálu. Přípravy k organizaci IV. internacionály postoupily tehdy dále, než se tvrdilo. Na tuto konferenci jeli z Francie zástupci trockistů, to jest: Mezinárodní strana dělnická (P. O. I. neboli bolševici-leninovci) a trockistická mládež (J. S. R. neboli revoluční socialistická mládež). Z Československa se pro nedostatek prostředků, podle zprávy sjezdu, nezúčastnil nikdo. Jednou z nejzajímavějších směrnic této ženevské konference je právě doporučení tvořit revoluční křídla v bývalých revolučních stranách. Směrnice je stylisována takto:

„Sekce IV. internacionály budou neúnavně vyzývat k tvoření továrních výborů a sovětů. Spojí se s nejlepšími dělníky, kteří se dostali v čelo hnutí, a ruku v ruce s nimi budou pracovat na stavbě nového revolučního směru. Svým příkladem a kritikou urychlí formaci revolučního křídla ve starých stranách, přimknou je v průběhu zápasu k sobě a s jejich pomocí uskuteční úkoly IV. internacionály.“

Není divu, že dnes, kdy socialisté musí dělat odpovědnou politiku vládní, musí být revoluční křídlo strany a pařížské organizace socialistické mládeže podrobeny bedlivé pozornosti.

Ženevská konference určila však ještě jednu zajímavou směrnici. Ženevská konference totiž nechtěla zachovat k SSSR nepříznivé stanovisko stůj co stůj. Ve zvláštní kapitole, věnované poměru IV. internacionály k Rusku, v níž se hází špína na každou sovětskou instituci skoro jako ve „Völkischer Beobachteru“, praví se pro případ evropské války toto:

„Proletářská avantgarda bude ve válce podporovat sovětské Rusko přes cizopasnou byrokracii a nekorunovaného neguše v Kremlu, protože sociální režim v SSSR se všemi svými deformacemi a vředy je přece jen obrovským krokem ku předu, srovnáme-li jej s prohnilým kapitalismem. Porážka imperialistické země v nové válce povede nejen ke zkáze jeho státní formy, nýbrž také ke zkáze kapitalistického základu. Porážka SSSR znamenala by však nejen zkázu sovětské byrokracie, nýbrž také náhradu státního vlastnictví a systému kolchozů kapitalistickým zmatkem.“

Na jiném místě se ovšem zase praví toto:

„Komunistický manifest Marx-Engelsův mluvil o silách papeže a cara... francouzských radikálů a německých policajtů spojených v boji proti komunismu. Z této listiny zmizel pouze car. Leč stalinská byrokracie je dnes překážkou nesrovnatelně nebezpečnější a záluďnější v cestě proletářské revoluce než autokratický car.“

Trockisté proti lidové frontě.

Pro francouzské trockisty je celá lidová fronta prostě sdružením sociálfašistů; jak vidět, i v názvosloví ožívá v trockistech minulost komunistických sekcí III. internacionály před dobou, než se začala dělat politika, podporující především zahraniční politiku Sovětského svazu. Ve francouzském měsíčníku IV. internacionály se praví o poměru trockistů k lidové frontě toto:

„Programy lidové fronty francouzské, lidové fronty španělské a program belgické koalice jsou přelud a zjevné šálání, příprava nového zklamání pro dělnictvo.“

Na jiném místě se praví:

„Lidová fronta, pokud je koalici s buržoasií, je brzdou pro revoluci a pojistným ventilem pro imperialismus. Je nutno především rozbít blok s radikálními měšťáky ve Francii a ve Španělsku, s katolíky a liberály v Belgii. Je nutno vysvětlit každému socialistickému a komunistickému dělníku tuto pravdu. To je ústřední úkol dneška. Boj proti reformismu a stalinismu je v dnešním stadiu bojem proti jakémukoli spojení s buržoasií.“

Jejich odpor proti Lidové frontě se prakticky projevil už v červnu tím, že trockisté zbytečně prodlužovali stávky a nesmírně tak ztěžovali práci Blumovy vlády. Není bez zajímavosti, že v tvoření těchto umělých překážek pro Bluma měli francouzští trockisté znamenitého pomocníka v bývalém komunistickém předáku Jacques Doriotovi, který po vyloučení z komunistické strany stál velmi blízko trockistům. Tato politická blízkost mu ostatně vynesla při volbách v Saint-Denis několikrát pomoc socialistických hlasů proti komunistům (ovšem to bylo ještě před vznikem Lidové fronty). Později tento vyloučený komunist a skorotrockista Doriot se stal vůdcem první skutečně fašistické strany ve Francii, lidové strany francouzské (P. P. F.). Pro vývoj francouzského trockismu má tento přerod Doriotův svou pikantní příchuť. A tak francouzští trockisté v mnohém ze svých bojů proti lidové frontě nezůstávají osamoceni, nýbrž získávají pomoc: v boji proti smírčímu řízení sociálních konfliktů jim pomáhala krajní pravice a velký kapitál a v prodlužování stávek fašista Doriot, polo-fašista de la Rocque a němečtí agenti. Věru není se čím chlubit.

Jen v jednom boji jsou trockisté skutečně osamoceni, jen pro svůj antimilitarismus jsou předmětem útoků krajní pravice i komunistů. Trockisté totiž se otevřeně snaží podkopávat morálku francouzské armády, která je za vlády lidové fronty (ovšem také pod vlivem komunistů, tedy v zájmu Moskvy a jejích obav z Berlína chtějí, aby francouzská armáda duchem i výzbrojí byla dokonalá) předmětem ještě větší péče než za vlády Lavalovy nebo Flandinovy. V letácích dost obratně rozšiřovaných žádají po francouzských vojácích, aby zakládali v armádě protimilitaristické buňky. Někdy zacházejí tak daleko, že otevřeně vyzývají k sabotáži protiletectvé obrany. Propřípad ozbrojeného konfliktu chtějí organisovat generální stávku, která by byla předejrou velké vnitřní revoluce. Když vypukla španělská občanská válka, jejich postoj k madridské vládě byl pro její spojení s liberály vlašný, přes to však této španělské příležitosti použili k tomu, aby vyzývali francouzské socialisty a komunisty ke tvoření dělnických milic ve Francii. Je zajímavé, že při této kampani proti režimu, v níž nikoho nešetří a při níž se nerozpakují nazvat komunistu Thoreze imperialistou a zrádcem, šetří celkem Léona Bluma. Uvědomující si velkou popularitu tohoto ministerského předsedy, odkládají útoky na něj patrně až pro dobu, kdy se Blumovi něco nepodaří.

Budoucnost trockismu ve Francii.

Kdyby nebylo útoků tiskem, žilo by se trockistům ve Francii skoro jako v ráji. Je to země nejšíře pojímané svobody, kde nejenom trockisté smějí pořádat velké tábory a vydávat neomezeně množství časopisů, nýbrž kde také mohou na schůzích zcela otevřeně mluvit a v novinách zcela otevřeně psát. Jen v demokraciích mohou vůbec trockisté dýchat; v Itálii, v Rusku a v Ně-

mecku by byli prostě postaveni ke zdi. Bude-li však Blumova vláda ještě dlouho a dobře vládnout, bude znamenat každý úspěch této vlády těžkou ránu do těla trockismu ve Francii.

Nebezpečí, že by se dnešní trockismus rozrostl ve skutečné lidové hnutí, spočívá teoreticky jen v dnešním vývoji politiky francouzských komunistů. Francouzští komunisté totiž svou nacionální politikou, svou účastí v lidové frontě a svou oddanou podporou zahraničně politických cílů Sovětského svazu ztrácejí charakter revoluční strany. Není vyloučeno, že při neúspěchu vládní politiky by se mohlo dělnictvo ve své touze po radikalismu obrátit ke straně, která by komunistům vzala revoluční vítr s plachet. V takové chvíli by nesporně chtěla být trockistická strana vážným kandidátem. Domníváme se však, že by se stalo něco jiného: dělníci, hledající revoluční stranu, by nešli k trockistům, nýbrž k a n a r c h o - k o m u n i s t ů m. Nelze totiž dnes dost zdůraznit, že dříve skoro bezvýznamné hnutí francouzských anarchistů se stává nyní hnutím, které pod vlivem španělským je stále významnější. Nelze proto také z tohoto důvodu očekávat, že by se v dohledné době vůbec mohli francouzští trockisté stát činitelem, s nímž by se musilo ve francouzském politickém životě počítat.

národní hospodář

Berty Ženatý:

Revoluce v sedě — ne na barikádách

Spojené státy procházejí nyní údobím, v němž slova: „Sit down“ — „posadit se“ jsou hotovým postrachem pro klidný chod průmyslových podniků. Jde o boj, který se má „vysedět“ se založenýma rukama. Zvláště nyní na jaře se ujal „sedací stávkový“ mírou netušenou. Jsou obávanou zbraní v době, kdy země se rozbíhá k lepšímu hospodářskému životu.

V dopisech, které dostávám ze Spojených států, jedni tleskají onomu dělnickému hnutí, které se projevuje nejen v politickém uvědomování pracujícího člověka, nýbrž i v tom, že se brání proti snižování životní úrovně a proti nezajištěnému budoucnu, kdežto druzí nejsilnějšími výrazy odsuzují tuto novou „průmyslovou módu“, která prý byla importována z Evropy, zvláště z Anglie a Francie.

Americké noviny jsou plny karikatur na „sedění“. Vidíme pěší obecnstvo, jak „sedí“ na křižovatkách a auta nemohou projet, vidíme armádu, jak si v útoku sedla solidárně s nepřáteli a generálové jsou z toho zoufalí.

Jisto je, že Amerika vchází do nové epochy. Nesmíme zapomínat, že právě minulo několik let, která znamenala strádání pro miliony lidí, ovšem strádání v americkém smyslu slova. Většina dělníků v USA i při nezaměstnanosti se měla celkem snesitelně; ale americký dělník nemůže zapomenouti, že s ním nebylo v době krise právě něžně zacházeno, že byl placen hladovou mzdou a musel vykonávat více práce.

Amerika prostě nyní hledí tváří v tvář nikoliv emigrantu, který dřel 12, 14 hodin, a když se ozval, bylo mu vytčeno, že je bolševikem. Americký dorost ne-

chce vědět nic o původu svých otců, cítí se v továrně jako stoprocentní Američan, čili pán, na něhož neplatí metody, jichž se dalo používat vůči přistěhovalcům.

„Sedací“ stávky v Americe jsou dvojího druhu. Jsou tak zvané „Quickies“, při nichž dělníci zůstávají při svých strojích a vědí, že k jednání dojde během několika minut nebo v půlhodince, takže práce pokračuje ihned dále. Dříve se takovým rychlým (quick) stávkám říkalo prostě „Stoppage“, čili „zastavení“. Tyto „Quickies“ se podobají bleskovým přepadením a dají se vyříditi zpravidla rychle a přátelsky.

Daleko vážnější jsou ovšem stávky „sedací“, na něž se velká dělnická organizace C. I. O. (Committee for Industrial Organisation) důkladně připravuje. C. I. O. má v čele známého John Lewise, který jest znám jako skvělý organizátor. Ostatně američtí dělníci žijí a pracují v závodech tak důkladně organizovaných a zavedených na dělbu práce, že jim připadá za lehké pochopit, že se mohou prosadit opět jen organizací a nikoliv stádovým rebelantstvím.

Amerika měla první „sedací stávku“ v továrně B e n d i x, kde pro maličkost dělníci provedli „zastavení“. Spor se rychle přiostrčil a dělníci v obavě, že propuštění, jež jim bylo doručeno, se stane skutkem, zůstali v továrně přes noc. Potom následovaly veliké stávky v továrnách A k r o n i G o o d y e a r. Kolem nich se rozvířil právní boj o to, mají-li společnosti právo chrániti majetek svými strážemi nebo policií a federálním vojskem, a mají-li dělníci právo obklopovat továrnu svými Pickety. Že docházelo při fyzickém provozování „práv“ k těžkým bojům, je samozřejmé. Organizátoři stávek si vypracovali s americkou důkladností celou organizaci. Nebezpečí „sedacích“ stávek vězí v tom, že se začíná zřít jako lehkotěžký sport a že jeho technika je již tak vypracována do detailů, že se dá provést všude.

Organisování těchto stávek se stalo pro určité skupiny specialistů řemeslem, a v tom tkví právě nebezpečí, že jistě dojde i k řemeslnému potírání. Vypukne-li někde stávka, chápe se vedení zvláštní výbor, který se stará o úspěšné provedení. Přidělí práci jednotlivým výborům. Je tu komitě, které se stará o pořádek v továrnách čili je to policie stávkujících. Je špionážní oddělení, které zneškodňuje provokatéry. Je dohled na to, aby nebyl vnášen do továren alkohol, aby se nekouřilo v dílnách, nýbrž jen v umyvárnách. Ustanoví se skupina požární, která chrání továrnu před ohněm, oddělení čističů, jež denně utírá podlahy, oddělení, jež chrání stroje, aby na nich nebyla prováděna sabotáž nebo poškozování. Denně zasedá „klokanní soud“, který odsuzuje provinilce.

Je oddělení zásobovací, které se stará o potravu. Přebírá-li se tovární kuchyně nebo kafeterie, vede se přesný seznam použitých zásob, aby nedošlo ke krádežím, zkrátka zabraňuje brutálním výbuchům a poškozování továrny, neboť dělníci jsou si dobře vědomi, že by nakonec tím poškodili nejtíže sami sebe. Kromě toho se stará oddělení pro tělovýchovu nejen o zábavu pomocí hudby, zpěváků, přednášečů, organisování vzdělávacího kroužku, kinematografií, ale jsou také stanoveny hodiny pro base-ball, ping-pong, šachy, pro zápas řecko-římský, boxování, dále hodinka pro radio

nebo fonografové přednesy, a několikrát za den se hraje píseň „Solidarity for Ever“. Je-li továrna veliká, zavádí se okamžitě signálový systém i do nejbudnějších částí továrny, aby mohl býti uvědomen kdokoli, že mu přišla k bráně návštěva, anebo, že odněkud se chystá útok a pod., takže v každé vteřině jsou všichni informováni.

Jde-li do tuhého, je tu také oddělení pro obranu, a to se stará o fyzický odpor proti násilí. Že v takových případech obě strany to berou opravdu po americku tvrdě a bezohledně, o tom svědčí velká listina raněných. Toto, však je již kapitola pro sebe, protože pak zpravidla dochází k organisování bojů na ulici. I zde byla vypracována určitá taktika. Auta opatřená tlampači jezdí k místu bojů, povzbuzují bojující mohutným hlasem, napadají výtkami policii nebo najatou stráž, zkrátka i tato věc je po americku organisována.

Amerika si bude muset opravdu vyřešit své problémy dělnické, jichž je velmi mnoho, sama. Nestačí tu pouze výtky, že dělníci kopírují Evropu. Zvláště v USA přibývá mohutných středisk, v nichž je nakupeno na miliony koňských sil rapidním tempem. Postaví-li se někde přehrada, která vytvoří jezero o mnoha milionech kubických metrů vody, a roztočí-li se pak turbíny, které dodávají na všechny strany veliké množství koňských sil, tu se něco z národohospodářského stanoviska stalo. Zrychluje-li se výkonnost strojů, pracuje-li se ve třech směnech, objevují-li se nová zřídla laciného oleje, tu nastává přeskupování sil, jež zatlačuje jedny a vynáší druhé.

Co nyní pozorujeme ve Spojených státech, je zrcadlovým obrazem ohromného technologického rozmachu, do jehož soukolí se dostal pracující člověk a neví si sám s sebou rady. Nyní lomcuje síti tento človíček přímo v centru velkého hospodářského uzlu, ve státě Michigan, a toto lomcování pocituje celá země. Zraky jsou obráceny ke White Housu a čeká se, co podnikne president. Ale ten mlčí, protože dle jeho slov není příčiny k zásahu.

Průmyslníci volají po pomoci, neboť se dívají na „sedací“ stávky a obsazování továren jako na zabírání majetku. Na druhé straně organizace C. I. O. se ani nepokouší o to, aby dokazovala legalitu a zákonnost stávek, nýbrž opírá tyto příznané ilegální metody o novou morálku, kterou si stanovila sama. Prohlašuje, že účel posvěcuje prostředky, při čemž myslí na to, že účelem jest zvýšení platů dělníků, snížení pracovních hodin, zlepšení pracovních poměrů a donucení průmyslu, aby uznal dělnické umie se všemi právy. C. I. O. praví, že boj o lidská práva dominuje a jest širší, nežli úzké nazírání na soukromé vlastnictví. Je to jistě značný krok k radikalismu.

Na obou stranách se poměry přiostrhují a „sedací“ stávky jsou pouze náznakem toho, že USA vchází do nové velké éry a právě proto, že jsou tak silně zindustrialisovány, budeme vhrzku svědky velkých změn.

Dělníci dokonce žádají, aby právo na „sedací“ stávku bylo uznáno zákonem jako jediný prostředek proti vypovídání dělníků na hodinu, jako ochrana proti stávkokazům a jako ochrana proti Speed-Up metodám, kterými se zvyšuje tempo strojů stále více.

Při všech těchto stávkách je zajímavé, že nikde se nepokoušeli dělníci o to, aby po obsazení továrny řídili tuto sami, jak to dělali italská dělníci v době, nežli na-

stal pochod na Řím. Jsou si dobře vědomi toho, že k řízení továren jest třeba naprosto jiné skupiny lidí, než jsou oni sami. I v tom projevují při vši své americké pevné vůli a silné rozhodnosti dělníci dosti disciplíny a rozumu.

V jednom z posledních čísel „Iron Age“ jest znázorněn stroj, který vykovává hřídel osmkrát zalomenou pro automobil Buick. Těchto hřídelí udělají dva kováři za jednu hodinu 58 kusů! V továrně Fisher-Body se sváří celooceľová karoserie (předem vylisována ze dvou částí) za 7 vteřin! Jsou to výkony, nad nimiž zůstává mozek stát, ale neměl by zůstat stát. Měl by přijmouti tyto věci nejen jako vítaný pokrok, nýbrž současně jako popud k přemýšlení, jaký mají všechny tyto úkazy vliv na pracujícího člověka, od dělníka počínaje až po generálního ředitele, a rychle se starat o to, aby vznikající otřesy byly předem podchyceny a lidsky zneškodňovány.

literatura a umění

Josef Kodíček:

Po Hilarovi a vedle Hilara

(Čtvrt století české činohry. III.)

S hlediska osobní psychologie náleží dílo Hilarovo k oblastem umění soumravného a přechodného; konečná harmonie uměleckého názoru mu byla odeprána; jeho tragická nota má zjevnou povahu barokní. S hlediska umělecké intenzity jest dovršením a vyvrcholením nejušilovnější experimentální dráhy, jakou kdy české divadelní umění nastoupilo. Málokterý tón soudobých snah divadelních, výtvarných, estetických jest v díle tomto opominut; stále inspirováno různorodými podněty, jak je přinášelo mnohostranné umělecké a ideové úsilí doby, ubránilo se eklekticismu především ojedinělou intenzitou, jež neustála, dokud dílu nevstřikla tón silně osobní. Rukopis Hilarův, smíme-li tak říci, byl silně patrný i v pasážích, ovlivněných Reinhardtem, Jessnerem, Piscatorem. Dílo jako konečný útvar mělo většinou dokonalý, dotčený, úplně vyhraněný tvar. Bylo svým způsobem docíťeno a domyšleno až do konce; v českém divadle nebylo nad ně nic dokonalejšího.

S hlediska vývojově společenského trpělo přechodností doby, která se neopírá o jednotný a dotvořený názor společenský. Úsilí vlastenecké, které bylo snad až do Kvapila kolektivní oporou české divadelní tvorby, nebylo už za Hilara umělecky živou skutečností. Ovzduší přeměny sociální jí ještě nebylo. Tak byl Hilar odkázán jen na svou individuální uměleckou vůli. Nemohl se ani dost dobře opřít o solidaritu svého pokolení. Neboť generace Hilarova byla generací individualistů, která ještě neznala souřučenství vrstevnického, jež jí poněkud chutnala jako solidarita hasičů.

V tom byla jeho vývojová situace velmi podobná osudu

Františka Zavřela.

Pronikavý úspěch krátké činnosti Zavřelovy, jež už v Berlíně znamenala první umělecky významnou revoltu proti vnějškové expansi režie Reinhardtovy a

u nás čtyřmi představeními (Lulu, Král Václav IV., Zmoudření dona Quijota a Mikado) proklestila cestu potomní činnosti Hilarově, plynul ze zcela osobní, neobyčejně ostré a bohaté nerovnosti tohoto velkého předchůdce Jessnerova a všeho moderního scénického expressionismu. Zavřel, zjev oslnivé, velkosvětské elegance, která pronikala i jeho prací režisérskou, ukázal Praze po prvé, co znamená jednota formově vytríbeného představení, co tempo, dynamika, výtvarná jednota scény, co ostrost, pružnost, až akrobatická odstíněnost hereckého projevu. Bylo to pro divadelní Prahu zjevením. Avšak i Zavřel byl režisérem po výtece artistním. Jeho sensibilita, rovněž prošlá údobím dekadentním, byla ve větší míře projevem mezinárodního, zcela velkoměstského života, než u robustnějšího Hilara. Ještě větší měrou byl Zavřel umělcem, nezakotveným v duchu jakékoliv kolektivity. Jest otázka, co by si bylo naše prostředí natrvalo počalo s tímto útle křehkým, elektřinou nabitým, ostře a rychle reagujícím skeptickým umělcem, který býval nejlépe oblečeným mužem na berlínském asfaltu.

V tom směru jest

Jan Bor

v jednom údobí své činnosti, rovněž Zavřelův žák, po mnohých stránkách Hilarův korektiv a protichůdce, osobností mnohem domácnější. Ačkoliv se počátkům své teorie i praxe rovněž učil ponejvíce v Berlíně. nepozbyl nikdy těsné spojitosti s rodným prostředím, zůstal po mnohých stránkách a mnohém významu glabrae adscriptus, umělcem, poplatným své zemi, na rodném láně lpícím. V dobrém i v horším. V dobrém upoutávala uprostřed leckterého snobismu a laboratorního experimentování, jemuž leckdy podléhají mladí, jeho zemitost, plná krevnatost. Jako by v něm ožívalo něco ze sytého realismu až šmahovského. Také národní a vlastenecký rys některých jeho výtvorů patří k nejlepší domácí tradici. Kde se mu zdařilo prohloubiti tento až plemenný rys k dostatečné hloubce a k plnému žáru, vydobývá z herců velmi sytých tónů, znějících přesvědčivou melodií slovanskou. V této slovanské oblasti jsou nezapomenutelný jeho režie z ruské literatury, především ovšem představení nejvyšší úrovně v oboru stupňovaného realismu, jaké kdy bylo dosaženo mimo Rusko: jeho dramatisace „Zločinu a trestu“. Řada následujících dramatisací Dostojevského na všech našich předních scénách jest zásluhou tohoto představení. V horším smyslu mívá jeho lpění na rodné zemitosti jen důsledek, že některá představení nejsou důsledně přetavena z psychologie — kde je jeho síla — ve formu promyšleně logickou, že utkvívají v psychologické materii a bývají improvisována od scény ke scéně.

Nad to neuchovával si Bor dosti bezohledně svůj profil nekompromisního umělce, dělal ústupky pokladně divadla i vkusu obecnosti. Z jeho ruky vycházela často představení nedotvořená, která byla vítanou zámlinkou odpůrcům, aby zveličili v očích souboru i veřejnosti jeho uměleckou nespolehlivost. Tím a některými chybami osobními byla natolik podkopána jeho autorita, že se na konec musil vzdát uměleckého vedení vinohradského divadla, ačkoliv je na Vinohradech stále nejsilnější osobností mezi režiséry, a třebaže hlavní část jeho uměleckých poklesků byla způsobena hlavně přemírou obětavosti k divadlu, je-

muž sloužil. Je-li pro přední místo v uměleckém vedení divadelním rozhodna míra uměleckého temperamentu, plný divadelní smysl, umělecká osobnost a umělecké zásluhy, bylo za jednotného souhlasu veřejnosti na Janu Borovi spácháno opět jedno z uměleckých bezpráví, která jsou na Vinohradech odedávna domovem.

Horší je, že se Jan Bor nezdá jen vyřaděn z uměleckého vedení, nýbrž i z valné části reprezentativních úkolů režisérských. To už by bylo přímo křiklavé poškození českého divadelnictví. Jeť právě Jan Bor velmi cennou protiváhou onoho artistního směru režisérského, který vedle nesporných zásluh v sobě chová nebezpečí divadelnického formalismu. V době, kdy se mladá a nejmladší divadelní generace octla v oposici i proti dílu Hilarovu, poněvadž se neoddal v plné míře biomechanickým a osvobozeným hříčkám, jimiž si mohl každý začátečnický ochotník vydobýt prestiže avantgardního revolucionáře, uchovával vedle Dostala Bor s důslednou tvrdošijností něco jako vážný respekt k lidskému obsahu divadla. Jistě by oběma těmto vrstevníkům Hilarovým nebylo bývalo za těžko, vyšvihnout se „v čelo vývoje“ a nad samého Hilara úplným zradikalizováním formových zásad, určených operetou Tairovou a pohybovou analysou Meiercholdovou. Dostal prokázal inscenací Šaldova „Tazení proti smrti“, že tu více méně stačí odhodlání. Avšak Dostal užil po několika začátečnických příkladech mladého pokolení, žebříkové, lanové, hrazdové a kruhové ekvilibristiky především k zakrytí nemohoucího obsahu hry, jež sama sebou byla především excentričností. Záhy nato se vrátil k jemné, duchovní, poněkud blede umírněnosti své niterné režie, která usiluje raději o psychický a citový polotón než o dramatickou vervu. Bor byl odedávna odpůrcem formalistního divadla. Celkem mu stačily výboje Reinhardtovy a dílo ruského jevištního realismu. Zdálo se mu, že v tomto již ověřeném jevištním slohu jest dosti místa, aby v něm režisér uplatnil všechnu sílu jevištního dialogu a všechn obsah duší. Myslím, že umí pracovat na dialogu a že ví, co je herec. To jest dostatečná zásluha, aby mu nebyly odpírány pracovní možnosti. Neboť k dialogu se nepochybně zase vrátí to, co jest na divadle podstatného.

Mladá generace,

kteřá se asi před desíti lety představila jako oposiční skupina avantgardní, má proti předcházejícímu pokolení výhodu jednotného revolučního společenského názoru. Jde více méně o levý socialismus, který lze odlišit od komunismu spíše jen odstínem než podstatou. (O stranickou příslušnost tu ovšem neběží.) Komunismus však pro umělce znamená neobyčejné myšlenkové zakotvení. Demokracie může komunismu — a také ovšem i katolicismu — závidět pevný řád, který určuje skoro každý počín a téměř každou společensky důležitější myšlenku svých stoupenců. Od východu do západu slunce, ba ani ne v noci, nemusí komunista váhat v oceňování společenských jevů. Vše jest více méně v knihách, a co není v knihách, jest rozhodováno v Moskvě — nebo aspoň u Trockého. Demokrat jako by byl u srovnání s tímto názorovým ukázněním ve stálém napětí, ne-li nejistotách. Od jevu k jevu musí napínat svůj kritický um, co chvíli stává před rozhodnutím, vyžadujícím celé jeho osobnosti

a odpovědnosti. Šťastní to mužové — je možno o komunistech říci — jasně si uvědomí cíle a každým svým činem jakoby zapojení do obecné ozvučnosti svých stoupců. Jaký tedy div, že i komunistické divadlo jako by bylo své tvůrce zbavilo vší osobní skepse, ideové osamocenosti, subjektivních bojů.

To jsou podstatné vlastnosti ovzduší, které bylo vytvořeno příchodem nové avantgardy. Složitější jsou problémy formové. Neboť forma našeho pohilarovského divadla byla k nám přenesena z Ruska, a tam, jak známo, podléhá umělecký obsah i způsob jeho vyjádření politickému schválení. A to se politickým vývojem mění.

S počátku bylo oficiálním ruským uměním všechno, co se odchylovalo od měšťácké normy, tedy realismu. Nepochopivši, že italský futurismus jest předchůdcem a oficiálním výrazem italského imperialismu a fašismu, označovala ruská revoluce futurismem celou šíři moderních, protirealistických hnutí od kubismu po expresionismus, futurismus, fauvismus atd.; suprematismus, konstruktivismus a řada jiných pozdějších ismů byly tam, ač proti své vůli, zahrnovány také. Tehdy se ruský svět měnil ze základů a ze základů se mělo změnit i umění. Čím větší radikalismus, tím větší důkaz revoluční spolehlivosti. Vyvrcholením byl ovšem onen muž (Malevič se nazýval), který vrcholem umění ustanovil černý puntík v bílém čtverci a označil to latinským jménem jakoby zaklinadlem. To byla doba zcela základních experimentů i na divadle. Co v té době vytvořil Meierchold a Tajrov, zejména však Meierchold, toto převedení divadelních prvků k úplné elementárnosti nejprostších forem, toto odstranění divadelní lži a nalíčené papírovosti, osvobození předmětu, rozvinutí radosti z nezatíženého pohybu, tyto objevy nahého materiálu, strojů, tělocvičných náradí atd. má jistě něco geniálního v odvaze i důslednosti. Avšak — říkám to bez ostychu — tato genialita má rysy šílenství. Rozhodně by vedlo důsledné použití těchto principů k popření samého základu divadla a k jeho konci. Jako by Malevičův suprematismus — vynález mnohem méně geniální — musil býti koncem umění malířského.

Právě tyto poslední výhonky vysoké divadelní ruské kultury a domnělé počátky nového společenského řádu byly přejaty naší avantgardou jako zákoník nového divadelního umění. Ve skutečnosti byla představení, která v těchto letech pořádali Honzl, Frejka a jiní, jichž jména jsou již zapomenuta, jen studentským ochotnictvím, při němž zarážela jen nesmírná vážnost, kterou jim přisuzovali věřící stoupcem. Jako vždy, nastalo i zde záhy rozvrstvení.

Honzl

byl povolán do Brna dramaturgem a osvědčil tam celkem dokonalou závislost na dramaturgii pražských divadel oficiálních. Vrátil se do Prahy, zkusil několik představení, která prokázala jen jakousi formu školského přesvědčení, bez zápalné jiskry, beze schopnosti inspirativní práce s hercem. Hůře ještě selhalo divadelně lysé jeho provedení Vančurova „Alchymisty“ na Národním divadle. Honzl je ideolog, který nemá ani dostatek života, ani obraznosti, aby se mohl stát divadelníkem. V „Osvobozeném divadle“ není jeho práce umělecky patrna.

jest o něco složitější. Především v něm způsobilo základní otřes, že mu bylo dopřáno pracovat jako Hilarův asistent. Zde patrně teprve uviděl, že divadelní reforma nemůže spočívat na koloběžkách a kolovadlech. Ještě v počátcích své samostatné činnosti na Národním divadle si liboval v prudkých pobytových stylisacích, doprovázejících slovo. Na štěstí ho to včas omrzelo. V komediích realistického rázu se nemohl projevit. Nemá ještě dost živého obsahu, aby zmohl dospělého herce. Vlastním jeho polem se stal křehký lyrický tón. Dramatická gradace je mu dosud cizí. Odstranění divadelního pathosu má u něho v zápětí suchost, jíž chybí vnitřní elán. Jeho „Caesar“ byl nejsušší Shakespeare českého jeviště. Nedobré představení, zbavené dynamiky. Naproti tomu se mu při „Revisoru“ křivdilo. Trpká fantasmagorie, o kterou mu po ruském vzoru šlo, zfilmování pohledů a přechodů, pohybová aktivisace kulis, zhutnění charakterů, hra s komparsy, to všechno vyniklo nad průměr a přešlo všechno, co dosud udělal. Hlavním přínosem Frejkovy praxe jest uvolnění cesty pro mladé herecké pokolení, z něhož dosud vynikl zejména Průcha, Pešek, Pivec a Neumann. Tito mladí herci mluví konečně na jevišti mluvu, jejíž intonace je nepatetická a ryzí, celým svým dechem neprolhaná a česká. Konečně jest slýchat i lyrická slova bez falešného protahování a barvení samohlásek. Na této cestě — nikoliv na cestě surrealistického pojetí scény — může být Frejkova budoucnost.

Nejsilnějším zjevem pokolení pohilarovského jest

E. F. Burian.

Tato osobnost, ač zatížena hesly, má v sobě frenetičnost a rozhodnost, přesvědčení a neúchylnost, fantasií i hudebnost, jež jsou s to, aby z jeho divadla vytvořily epochu. Zde jest nejsilnější divadelní zjev po Hilarovi. Revoluční ideologie stává se tu nositelkou divadelních účínů plných muzičnosti. Čeho dociluje Burian technicky na své malé scéně, je prostě podivuhodné. Disciplína jeho ensemblu, nesloženého ze silných individualit, nýbrž z oddaných spolupracovníků, jest příkladná. Duch představení vyznačuje mravní rozhodnost, která zapaluje obecenstvo. To vše jsou nedocenitelné statky, na něž může být mladé pokolení hrdé.

Přesto nelze zamlčet nebezpečí, ve kterých se ocitá toto divadelní umění, „které slouží, ale neposluhuje“. Jest to nebezpečí ideologického novotářství stůj co stůj. Již Burianův „Evžen Oněgin“ byl scestným pokusem o novodobou obměnu Wagnerova „Gesamtkunstwerku“, s použitím filmu, tance, hudby, surrealistických čar a skvrn, symbolických obrazů, světelných efektů, zpěvu, opery, radia atd. Co však jest Wagnerův „Gesamtkunstwerk“? Něco špatného. Byl Nietzschev boj proti této kumulaci účínů, romanticky oblužujících smysly i mozek, něčím marným? Nevrací se i v hudbě všechno, co usiluje o životní jas a zář, průkaznost a prostotu, k Mozartovi a Smetanovi? Jest možno docílití vůbec slohové čistoty ve vyšším slova smyslu, je-li pozornost divákova odváděna od Puškinových veršů, které pomoci nepotřebují a žádají čirého a celého soustředění? Burianův duch jest v jádře geometrický, ideologicky suchý. Postrádá humoru, životní plnosti. Má něco z fanatičnosti moralistů. Snad

si je Burian toho vědom a chce zastříti tuto vlastnost brimboriem dílčích účínů, aby se divák nedostal sám k sobě, k soustředěnému vnímání verše a postavy — které arciť byly velmi nedostatečné. Čeho se dopustil svým „Hamletem III.“, budiž milosrdně zapomenuto. Poškleb a vtip, páchaný na historickém veledíle, planý, bezcílný, vynucený a truchlivý. Zde se ukazují varovně meze velkého talentu, sváděného formou pro formu, experimentem pro experiment.

V Rusku, čím více se upevňuje stát a čím jasněji se rýsuje vlastní úkol umění ve společnosti, tím více se odkazuje zásadní pokusnictví do minulosti. Velký, podstatný experiment, diktovaný vnitřní nutností, bude vždy oživovatelem vývoje. Čeho se však nutno stříci, jest experiment jako předpoklad. Jako hra. Jako věčná studentská záležitost.

Vedle Buriana doplňuje obraz čtvrtstoletí české činohry

divadlo Voskovce a Wericha.

Bylo by omylem hledati v „Osvobozeném divadle“ komedii jako slovesné umělecké dílo. Podklad revuí Voskovce a Wericha jest velmi volné, horkou jehlou spíchnuté libreto pro clownské výstupy obou protagonistů, jež s dramatem nebo komedií v hlubším slova smyslu nemají mnoho společného. A přece tu byl vytvořen svérázný divadelní útvar, plnící ve své synthese jakési offenbachovské buffoniády a nestroyovského glosátorství aktualit vynikající funkci osvětnou. Zde jsou líbezným půvabem, jasným duchem provětrávány zatuchlé mozky. Zde jest obranné forum demokracie.

do ba a lidé

Dopisy ze Španělska

Od koho jsou

Hromádka dopisů a pohlednic. Na některých známky, na jiných jen razítka Dirección general de correos Valencia, na pohlednicích dokonce toliko označení Tarjeta postal de campaña a menší poznámka: Junta delegada de defensa de Madrid. Dobře známý druh pohlednic je to, ještě si vzpomínáme nad nimi na rakouské „feldpostkarty“; vypadaly právě tak chudě a bezútěšně. Mnoho už takových lístků a psaní k nám přišlo. Z nemocnic přicházejí dopisy dlouhé, obsáhlé, z fronty většinou krátké, v rychlosti načrtnuté lístky. Voják, který je v ohni, nemá ani mnoho příležitosti, ani mnoho chuti k psaní — ale z fronty odcházejí tak mnozí do nemocnic a tam pocítují ve dnech rekonvalescence přímo palčivou potřebu psát, a mnoho psát.

Ano, většina těchto dlouhých, několikalistových dopisů je odesílána z nemocnic. Ty, které máme před sebou, psali mnozí dobrovolníci z vládního vojska přátelům doma.

Většinou jsou to příslušníci komunistické strany, ale také národní socialisté a bezpartajní. Tři z nich jsme znali. Patřili mezi předáky komunistického hnutí. V poslední době již nepořádali tábory, neplytvali ohnivými slovy na schůzích a přestali vydávat nelegální časopis. S třicítkou za sebou a s novou orientací naší politiky před sebou začali pracovat pro své ideály na jiné základně. Bojovná touha však v nich zůstala. Španělsko zavolalo: opustili své rodiny a kamarádké kroužky, aby šli prokázat činem, že neměli své ideály jenom

na jazyku. To musíme podtrhnout: ti, o nichž píšeme, šli všichni do Španělska s přesvědčením, že se tam rozhoduje boj mezi fašismem a lidovládou. Nepatří mezi trosečníky, kterým odjezd do Španělska byl toliko únikem z bídy hmotné nebo mravní. Zmizeli nenápadně a svým přátelům namnoze ohlašovali své rozhodnutí až z bojiště.

První dopisy

„Nebylo času, až nyní. Jak poznáte podle firmy, mám teď dost času na psaní. Jsem totiž na dočasném odpočinku na španělské Riviéře. Trochu mne to vzalo. Nic to není — dva prsty. Pomohly však zachránit 3 těžce raněné kamarády a 2 „továryše z Kastilie“. Stálo to i za více prstů. Co je s klukama? Naposled jsme se viděli před 7 dny v sobotu. Jarina jsem viděl první den při útoku naposled. S Karlem jsem na druhý den byl, když jsme dobývali za pomoci tanků kopec. Byl tak odvážný, že byste to v něm nehledali. Z. byl u mne na třetí den. A teď o nich nevím nic. Byli jsme všichni v jednom kulometném roji. Abych Vám to vysvětlil krátce. Náš batalion se jmenuje „Dimitrov“, kulometná rota má 2 čety české a 1 maďarskou (v jiném dopise čteme, že třetí rota je slovenská). Jmenuje se Žižkova. Hledali jsme v našich dějinách jméno nejlepšího bojovníka proti reakci a za lidské právo. Myslím, že hned první den jsme potvrdili, že jsme hodni toho velikého jména.“

Z jiného dopisu, vlastně lístku:

„Už asi víš, že jsem byl raněn a že ležím v nemocnici. Trochu ruka a noha. Lepší se to. Těším se, že se brzo vrátím mezi kamarády. Vladovi vzkazuju, že věřím, že si bude moct omakat jednou vintovku. Jsou samy dost dlouhé a když si na nich ještě představi bodák, nemohou dosáhnout jinám, než k vítězství.“

Další, prostý Slovák, píše:

„Nikomu never, never babským řečám, my ich ženeme, my ich striláme, my už to máme skorem vyhráté. Máme také stráty, ale fašisti mají věci. Jak to vyhrajem, hned přijedu.“

Jak bojují

Často se v dopisech dočítáme o podrobnostech z fronty. Mnohdy je popis bojů velmi barvitý, většinou však zůstávají všichni při strážlivém tónu.

„Když jsem odcházel do nemocnice, byl jsem tři dny na frontě. Neustálé útoky a protiútoky. Dvakrát jsme za tu dobu odrazili pouhými kulomety a puškami útok německých tanků. Poslední den jsme jim dva tanky sebrali.“

„Měli jsme těžký úkol. Zastavit velikou ofensivu fašistů na nové frontě, kde chtěli přerušit cestu Madrid—Valencie. Vynaložili tu nejmodernější techniku a přece jim to nebylo nic platné. Než přišly naše tanky a dělostřelectvo, týden jsme je drželi skutečně jen odvahou, jaká je možná jen u lidí, kteří ví, za co bojují. Pak přišla nám posila a dnes jsou bití, ač proti nám je dobře vycvičená, pravidelná armáda z Německa. Já jsem tam byl jen 3 dny a nocí a to jsem byl jedním z těch, kteří tam byli nejdéle. Byla proti nám úžasná přesila a oni chtěli za každou cenu prorazit frontu. Hnali lidi na jistou smrt, protože my nejsme z těch, kteří by před křikem utekli, a naše kulomety a „charašo vintovky“ jim dostatečně daly na srozuměnou, že to není pochod Habešů. Měli úžasně ztráty, než zpozorovali, že neprojdou. Jich mrtví jdou do tisíců. U nás byli ponejvíce ranění, protože za námi nestojí oficír s revolverem, který žene lidi na jistou smrt jen proto, že p. Franco někomu slíbil, že 18. nebo 19. února dobude Madrid.“

O vládních i o povstalcích

„Naši velitelé, to jsou nejlepší z nás, které jsme si zvolili a ke kterým máme důvěru, to jsou naši kamarádi. Každý z nás může uplatnit v boji vlastní iniciativu, jsme tady dobrovolně, s jedinou touhou a myšlenkou — zvítězit v době co nejkratší, ale s nejmenšími ztrátami, a proto poměrně malé ztráty na naší straně. Byli jsme nováčci, a oni si mysleli, že tady se dá lehce projít. Všichni se tomu dnes divíme, kde se v nás vzalo tolik odvahy a tolik klidu. Začli strašnou palbu z kulometů, pak pálili granáty a nakonec poslali letadla a tanky. Na naší straně byly první dny jen kulometry a pušky a nábojů jen co jsme měli s sebou. První náš útok je zahnal do jejich výborných, vybudovaných posic, a odtud se nedostali, ač vynaložili všecko. Pak přišly naše tanky a to jsi měl vidět. Myslím, že ty úžasně ztráty otevrou oči německému lidu. Poslední den jsme našimi třemi kulometry sebrali dva tanky. Neměli jsme na celé frontě náboje, fašisté se dostali pomalu až k silnici. My jsme tam byli (naše česká rota) až do konce. Stříleli do nás z boků. Ranění nemohli zpět a zůstat tam, to znamená od fašistů okamžitou smrt. Šli jsme pro ně a jen křikem a několika puškami jsme je zahnali nazpět. Dnes, když už je zorganizovaná doprava na tu frontu, je ženem, až to pěkně není...“

„Nepřeháním, když Ti řeknu, že tady ve Španělsku už nyní byla poražena tolik obávaná německá technika, před kterou se měl třást celý svět a před kterou už nyní někteří u nás (v originále páni Stříbrní, Vraní a spol. — proto navrhuji změnu ve stylisaci) házejí flintu do žita.“

„Vždycky nás strašili ti, co už teď prodávají republiku, že to není nic platné, Hitler má letadla, tanky, techniku, těm se stejně neubráníme. Je to lež, kamarádi. Poznali jsme jeho techniku. Málokdy se stane, že sestřelí naše letadlo, zatím co jejich padají jako na objednávku. Naše jsou daleko rychlejší a schopnější. Naše tři kulometry poslední den zničily a sebraly dva tanky, během týdne jen u nás jsme sebrali 11 tanků. A jejich dělostřelci jsou dobří, jenže každá třetí — a to nepřeháním — nevybuchne. Jestli se drží, tak jen proto, že je proti nám číselná technická převaha. Kdybychom měli alespoň přibližně tolik strojů, tak už jsou dávno v moři. A teď si to představte s naší československou armádou a ta je skvělá, to poznáváme tady, jaké úkoly dostáváme. Jen v jednom zde mají ve Španělsku plus proti nám. Je to armáda lidu, ve které rozhoduje vláda, dosazená vším protifašisticky smýšlejícím lidem. Až tuhle slabinu, kamarádi, odstraníme, tak je naše armáda nepřemožitelná, zvláště když máme takové skvělé spojení.“

Bojovníci za ideu

Ze všech dopisů se to ozývá stejně: víme, za co bojujeme. Musíme zvítězit.

„Dnešní boj není již občanskou válkou, dnes je to již boj celého španělského národa za samostatnost, za nezávislost, za národní svobodu. Dnešní vláda, vláda lidové fronty, se opírá o celý národ, o masy rolníků, dělníků, živnostníků, inteligence, je to vláda lidu a proto je neporazitelná. A z toho je pro náš národ největší ponaučení. Jak Tě znám, ty se o politiku nezajímáš, Ty jsi šťastný na vaší chajdě (je to překrásné, ale skutečnost je poněkud jiná a nesmíme se nechat překvapit). Ale přesto Ti neuškodí, když si přečteš od kamaráda, jaká je skutečně pravda. Proč jsme vlastně tady? Jsme tady proto, že víme co to znamená, jestliže zvítězí mezinárodní fašismus. A my nechceme, abyste tam doma snášeli tu hrůzu války, aby Praha nebyla Madridem, aby náš lid nebyl vražděn

fašistickými gangstery. Zde teprve svět vidí, čeho je schopna a jakými cestami se snaží dostat k moci tato smečka barbarů. A ten, kdo toto nevidí, nebo kdo to nechce vidět, se nesmí stavět v čelo lidu. Zde také podceňovali varovné hlasy levicových stran, když ukazovaly již dříve na nebezpečí fašismu — a dnes? Je to zkušenost draze zaplacená a my se musíme z ní učit.“

„Jen jedno bych si přál a všichni moji kamarádi tady ve Španělsku. Aby naše Žižkova rota, v které jsou protifašisté všech pokrokových polit. stran (komunisté, sociální demokraté, nepolitici), se stala strhujícím příkladem u nás doma. Žižka porážel tehdejší fašisty „jednotou lidu“. My ve Španělsku zvítězíme, protože ve společném protifašistickém boji neznáme politických a národnostních rozporů.“

Trochu humoru ze zákopu

Jeden z dopisů — přišel před několika dny — je dobrým dokumentem pro posouzení ducha, ovládajícího bojovníky na vládní straně. Tento dopis psal prostý Slovák a nedával si příliš záležet na tom, aby neudělal nějakou tu pravopisnou chybu:

„Písal jsem Vám nekolik listku myslim že ste je dostali. My s Karlem jsme stale na madridskej fronte a oba u 1 kulometu. Život na fronte vypada tak jak na trempu. Rano v 7 hodin kamarad kriči kava no a my lezeme každý z svojeji dieri jako syšli no a potom začina život tym, že chodime na čekanu na fašisti jak se starym Čelustkom na čekanu na zajice. Pozor zrovna ide Karel pro večeri a už musim tež za nim bežet. Včera byl u nas Ilja Erenburg jsem s nim par slov hovoril a tež sama delegace. Tež Havasova agentura, lebo Dimitrov Batalion je jeden z najlepších ba dokonce tvrdí sa že nejlepší večer je tu veselo, kytara spev. Agitujeme fašisti mluvíme k nim pres okapovu ruru (lepší amplion nemame) no, že fašisti tež strileji a nejaký granatek nam hodi — oni už mají taku smulu buď hodi do zakupu a nevybuchne alebo hodi vedle a vybuchne. No, už musim bežet, pošlu vám brzo fotografie jestli nestvrdu do vtedy.“ H—iv.

feuilleton

Charles Regismanset:

Z francouzského humoru

Flaubert byl tak nemusikální, že poznal Marseillaisu jenom podle toho, že lidé vstávali.

Colette vyčítala jednou při hostině svému sousedu Clémenceauovi, že s ní nezachází jako s mužem. „Tygr“ to vzal mlčky na vědomí. Po černé kávě řekl jí: „Pojďte, půjdeme se vymočít.“

Jestliže ti někdo vůbec neodporuje, může to být zdvořilost. Ale může to být i dokonalé opovržení.

Jestliže tě nějaký hlupák nenávidí, je to pro tebe daleko pohodlnější, než kdybys ho musil počítat mezi své přátele.

„Co je genius bez ctnosti?“ ptá se Rivarol. Je to patrně nectnostný genius. Panečku, a to je také něco.

Máme se prý učit ze zkušenosti druhého. To je stejné, jako kdybychom se chtěli nasytit obědem, který snědl druhý.

Nejdokonalejší z žen nedá nikdy všecko. Nechá si vždycky ještě trochu na zítřek.

Přátelství se zahnízdí daleko snáze mezi dvojí společnou hloupostí než mezi dvojí inteligencí. Kolikrát vidíte, jak dva kretění spolu ohnivě sympatisují.

„Přijde čas, kdy zvířata budou mluvit.“ Já je slyším už teď denně kolem sebe.

Nietzsche píše o holčičce, která řekla mamince: „Mami, je Pánbůh opravdu přítomen všude? To se mi od něho zdá ale neslušné...“

Vyhýbej se hlupákům: vidí vždycky osobní urážku v tom, čemu nerozumějí.

Když dojde k boji, opouští většina vždycky ty, kteří jsou nejlepší. Průměrný neztrácí nikdy svých přívrženců.

Čím větší hlupák, tím více si zakládá na tom, co řekl.

„Veselé doby jsou jen ty, kdy je lacino. Dnes jsou všichni lidé tak smutní a mrzutí, protože každý musí zatajovat, co mu dá práce zaplatiti své účty.“ To, prosím, napsali bratři Goncourtové do svého deníku před sedmdesáti lety.

Mít něco bizarních vlastností se mi zdá pojištěním proti zbláznění. Viděl jsem vždycky, že jenom lidé docela seriózní a rozumní se nakonec zbláznili.

Co ti nikdo nezávidí, to nemá žádnou peněžitou hodnotu.

Kdyby lidé byli na světě šťastní, nebylo by tolik kostelů.

Zvláštní: čím ženy v lásce více dovedou, tím se stávají nudnějšími.

Životní optimismus: nedám se omrzet tím, že musím stále tahat vlasy z polévky tohoto svého pozemského žití.

Každý z nás máme nějakého přítele spisovatele, jehož knihy nikdy nečteme, aby náš upřímný poměr k němu zůstal nezkalen.

Stále ještě se najdou lidé, kteří přivádějí na svět děti jenom proto, aby měli sami nějaký účel proč tu žít.

Slušného člověka poznáte podle toho, že ho mnoho lidí nenávidí. Dejte si pozor před chlapíkem, který se těší obecné sympatii. Jednoho rána se určitě dočtete v novinách, že rozkrájel svou ženu na kousky.

„Jsem počestná žena“, pravila ona.

„Neztrácejte naději, madame, snad se ještě naskytne příležitost.“

Lidé čas od času uvězní nějakého blázna, aby se ujistili, že jsou normální.

Každý zoufalý milovník je obětí zvláštní fatality. Nejprve zastřelí milenkou a pak se mu nepodaří zastřelit sebe.

Neříkej nikdy: „Nemám k tomu nadání.“ Každý by ti to věřil.

Být počestnou je pro mladé ženy v dnešní době hrozně riskantní.

Říkat o někom hrubosti, nemusí být ještě upřímností. Může to být také jen nevychovanost.

Maliř Van Gogh napsal: „Je třeba, aby na tebe žena dýchla, aby ses stal mužem.“

Benito Mussolini jednou řekl: „Dříve to byl duch, který ovládal hmotu. Nyní je to hmotu, která ujařmila ducha.“ Mohl sotva pronésti zlomyslnější kritiku o fašistickém režimu.

Většina cestovatelů mi připomíná ty flamendry, kteří chodí od baru k baru v naději, že tak uniknou nudě.

„Nemůže z vás být dobrý kritik, dokud jste si definitivně neuvědomil, že z vás nebude nikdy básník,“ pravil Théophile Gautier.

Mudrci se uchylují do samoty, kdež pak vysychají nudou.

Člověk se spokojí s mnoha milenkami, když nenašel jednu.

„Že někomu chybí peníze, na to ještě nikdo neumřel.“ Přísloví z kruhů milionářů.

Jenom ženy dovedou thát tak, aby se při tom nezapletly do podrobností.

Když vám někdo káže o ctnosti, přesvědčte se především, není-li to eunuch. Ti se zálibou dělají kázání bratřím, kteří mají více prostředků.

Chcete-li dosáhnout malého postavení, potřebujete k tomu mnoho diplomů a všelijakých vysvědčení. Pro vedoucí postavení nepotřebujete nic.

Čím je žena lenivější, tím má více práce se svým srdcem.

Když Anatole France byl zvolen členem akademie, povzdychl si k jedné známé: „Musím tedy do té láhve s octem, je ze mne stará okurka.“

Ve dvaceti letech je člověk z nadšení komunistou. Ve třiceti se stane z citové sympatie socialistou. Ve čtyřiceti je z rozumného pochopení státotvorným. V padesáti je z umdlenosti konservativcem. V šedesáti jde ze zakyslosti k reakci. Kromě toho je od narození až do smrti egoistou z nezbytnosti.

dopisy

Pomáhá vláda automobilismu?

Vážený pane redaktore,
v č. 15 „Přítomnosti“ byly otištěny moje poznámky, jimiž se uváděla na pravou míru některá tvrzení autora glosy „Sliby se mají plnit“. K těmto poznámkám podotýká v minulém čísle p. redaktor Jan Hrubý, že z cifer, které jsem uvedl, by mohl vzniknout „nesprávný dojem“, že stav našeho motorismu se nějak zlepšil. Aby tento nesprávný dojem zahladil a patrně, aby se také zbavil výtky, že informace v jeho glose nebyly přesné, vyzval Vás, vážený pane redaktore, abyste spolu s čtenáři „Přítomnosti“ a patrně také širší veřejnost, jak vysvítá z článku o ubývání automobilů u nás, otištěném v „Českém Slově“, věnovali pozornost dvěma tabulkám, které

obsahují jednak data o stavu vozidel ku konci roku 1936, přírůstky nových vozidel v témže roce a čtyři další sloupce o ročním zestárnutí atd.

Lituji velice, ale obávám se, že Jan Hrubý ciframi, jejichž pramen moudře neuvádí, nejenom nepřispěl k objasnění sporné otázky, zda se totiž zlepšil po vydání vládního nařízení, stav našeho motorismu, nýbrž dokonce svými nepřesnými i číslicemi budí ve Vás, vážený pane redaktore, a v čtenářích „Přítomnosti“ nesprávný dojem, jako by stav našich automobilů osobních i nákladních včetně autobusů činil k 31. prosinci 1936 celkem 136.438 vozidel. Jde patrně o nějaký mylný soukromý odhad, užívaný již dříve v některých memorandech zájmových korporací, a je pak ovšem zbytečno zabývat se analysou dalších sloupců jeho tabulek, které staví na tak vadném předpokladu. Podle šetření Státního úřadu statistického byl stav motorových vozidel v Československu v minulých letech tento:

Stav k 31. XII.	Osobní automobily	Nákladní automobily	Autobusy	Úhrnem
v r. 1933	74.945	28.689	3.797	107.431
v r. 1934	83.620	29.176	3.856	116.652
v r. 1935	91.797	29.616	3.943	125.356

Poslední úřední výkaz o stavu našich vozidel byl tudíž vydán k 31. prosinci 1935 a byl to zároveň poslední výkaz, který byl sestaven na základě metody t. zv. konstruktivní, jež nevystihovala skutečný stav. Data nejnovější, k nimž se ve Státním úřadu statistickém dospělo, a dle nichž byl zjištěn na základě nového materiálu, postoupeného finanční správou, skutečný stav zaregistrovaných vozidel v Československu k 30. červnu 1936 (novější úřední výkaz zatím nemáme), činí u osobních automobilů 79.688, u automobilů nákladních, včetně kombinovaných vozidel 26.638 a autobusů 3.107.

Jak povrchní jsou tabulky, Hrubým převzaté, vysvítá i z toho, že jejich autor si nedal ani práci zjistit si přesný přírůstek osobních vozů za rok 1936 (činí 10.058), nebo zase uvádí úplně falešný počet vozidel dodaný v posledních sedmi letech. Přírůstky osobních vozů jen za posledních 5 let (úřední statistika začala 1. lednem r. 1932) činily 45.460, a nemohly tudíž činit jenom 39.900 za celých 7 let.

Při velmi příznivém odhadu pro konec r. 1936 možno tudíž počítat s úředním výkazem nejvýše 114.000 automobilů osobních, nákladních a autobusů, což jest o celých 22.000 vozidel méně, než uvádí Jan Hrubý ve svých tabulkách. Vlivem toho je roční umořovací kvota menší, nežli vypočetl p. Hrubý. Avšak nehledíc k tomu, že Hrubého cifry jsou nesprávné, je nesprávná i metoda, jak s nimi pracuje. Ukázal jsem Vám na úředních datech ve svém dopisu, oč se zvýšil přírůstek nových automobilů osobních i nákladních od července 1936 (vl. nař. má datum 12. června 1936), proti stejným měsícům roku předchozího. Má-li se ověřit účinnost tohoto nařízení, nutno počítat s přírůstky od července roku 1936, kdy teprve se mohl dosah jeho ustanovení projevit, a nikoliv za celý rok, jak činí p. Hrubý na svých tabulkách. Že umořovací kvota byla v dřívějších letech a v první polovině r. 1936 nízká a přírůstky nedostačující, o tom nediskutujeme.

Většinu z nás je také jasné, že po řadě let úpadku motorismu nelze již za 9 měsíců konat zázraky. Spor je o to, jaká byla situace našeho motorismu v době vydání zmíněného vládního nařízení a jaká je dnes. Dosadí-li si Hrubý do svých tabulek správné cifry o stavu vozidel a o přírůstcích a vypočte-li, třeba za předpokladu jeho libovolně vzaté sedmileté amortisace, neboť pojem přestárlosti je relativní (zvláště při těžkých konstrukcích, ku kterým byla zdejší výroba nucena za dřívějšího špatného stavu silnic), roční stárnutí od července r. 1936 do dnešního dne, uvidí názorně, oč se proti letům minulým zlepšila situace našeho motorismu v posledních 9 měsících.

Doufám, vážený pane redaktore, že vyhovíte Hrubého výzvě a sám posoudíte, pokud jeho cifry a jeho argumenty mohou být podkladem pro šíření zpráv o stavu čs. motorismu.

V druhé části píše ještě Hrubý o tom, že to byla jen vláda, která prý na účet státu poskytla motorismu pomoc. Ani toto tvrdošíjně opakování nezmění nic na faktu, že také automobilismus i pojišťovny přispěly loni svým dílem, o jehož vydatnosti, prosím, možno mít různý osobní názor, a dále že úlevy, poskytnuté ministerstvem financí se už dnes státu vyplácejí, jak je zřejmo z příjmů na dani silniční, dani z minerálních olejů atd. Ostatně i to je důkazem zlepšené situace našeho motorismu.

Napsal jsem již, že jediným účelem mého posledního dopisu, a platí to i o dnešním, jest uvést na pravou míru některá tvrzení J. Hrubého o tom, že vláda nesplnila svůj slib, a situace motorismu že se nezlepšila.

Ukázal jsem Vám na úředních datech, že se od vydání vládního nařízení situace motorismu lepší, jak nejlépe zřejmo z přírůstků nových vozů. Je to ovšem jen o b r a t k zlepšení a nikoliv dosažení stavu plné dokonalosti. Abychom se k němu co nejlépe přiblížili bude — dle mého názoru — nutno oprátně se vždy o věcné hospodářské argumenty a skutečnosti, nikoliv o fantazie, třeba snad dobře míněné. Tím končím diskusi.

V dokonalé úctě *Dr. Miloš Stádník.*

Na celnici v Chebu

Vážený pane redaktore!

K článku uveřejněnému dne 24. března 1937 v Přítomnosti, jednajícímu mimo jiné též o projednávání osob v cestovním styku u celního úřadu v Chebu, dovolujeme si sdělit, že po podrobném vyšetření jsme zjistili, že v uvedeném článku vyličený příběh — odpovídá-li vůbec skutečnosti — může se vztahovati toliko na říšskoněmecký celní úřad v Chebu.

Cestující, neznající poměry na chebském nádraží (společný říšskoněmecký a československý celní úřad, společná celní prohlídka), nerozeznávají mnohdy ani stejnokroje německých a československých finančních zaměstnanců a v rozrušení, že musí se podrobiti prohlídce, neuvědomí si ani, na kterém celním úřadě právě jsou a teprve po svém příjezdu do vnitrozemí podrobují československý celní úřad neoprávněné kritice.

Vzhledem k uvedenému žádáme o uveřejnění opravy v tom smyslu, že v daném případě nešlo o československý celní úřad v Chebu, který nikdy podobným způsobem proti cizincům nepostupoval.

Děkujeme Vám za laskavé uveřejnění.

V dokonalé úctě

viceprezident zemské finanční správy.

TISÍCE KRÁSNÝCH PŘEDMĚTŮ - KAREL KELLNER V PRAZE

zřídil na Václavském náměstí č. 25 na nároží paláce pojišťovny Generali, nové vzorné papírnické, které je svou vnější i vnitřní úpravou, neméně však svým vynikajícím výběrem zboží skvělou pozoruhodností Prahy. Jakostní spolehlivá zlatá pera, jemné dopisní papíry vybraného vkusu a jiné papírnické zboží pro každou potřebu.